

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH DO WNĘTRZ BUDYNKU
PRZYCHODNI SPECJALISTYCZNEJ
NA UL. PIOTRA SKARGI 34-35
W SZCZECINIE**

**autor opracowania
Ewa Palacz**

**Prawa autorskie zastrzeżone
Kopiowanie zabronione
na podstawie ustawy o ochronie
praw autorskich i prawach pokrewnych
zgodnie z art.1 z dn.04.02.1994 ;
Dz.U nr 24, poz.83 z dn.23.02.1994
(Dz.U. z 2006 nr 90 z późn. Zm.)**

SZCZECIN 2022

Obiekt: PRZYCHODNIA SPECJALISTYCZNA 109 SZPITALA WOJSKOWEGO SP ZOZ

Adres: UL. PIOTRA SKARGI 34 70-965 Szczecin

Branża: ARCHITEKTURA

Faza: KONSERWACJA WNĘTRZA

Badania laboratoryjne: mgr Barbara Sowa-Holewińska

Badania historyczne: mgr Radosław Walkiewicz

Budynek przychodni specjalistycznej jest ujęty w gminnej ewidencji zabytków.

SPIS TREŚCI:

Zawartość dokumentacji:

1. Przedmiot, podstawa opracowania i informacje ogólne	str. 4
2. Zakres opracowania	str. 5
3. Historia obiektu, opis obiektu	str. 5
4. Stylistyka	str. 8
5. Ilustracje archiwalne	str. 9
6. Stan zachowania i przyczyny zniszczeń	str. 18
7. Miejsca pobrania próbek do badań	str. 22
8. Wyniki badań laboratoryjnych	str. 23
9. Założenia konserwatorskie	str. 25
10. Wnioski z przeprowadzonych badań wewnątrz	str. 26
11. Wymagane parametry materiałów do prac konserwatorskich	str. 26
12. Program prac konserwatorskich	str. 32
13. Dokumentacja fotograficzna	str. 36

1. PRZEDMIOT, PODSTAWA OPRACOWANIA I INFORMACJE OGÓLNE

1.1. Przedmiot opracowania

Opracowanie obejmuje wykonanie programu prac konserwatorskich wraz z badaniami organoleptycznymi oraz laboratoryjnymi budynku Przychodni Specjalistycznej w Szczecinie na ul. Piotra Skargi 34-35 zgodnie z wytycznymi MKZ o symbolu BMKZ-S.4125.929.2020.EW UNP: 69430/BMKZ/-II/20

1.2. Podstawa opracowania

1. Zlecenie inwestora.
2. Badania organoleptyczne i laboratoryjne
3. Dokumentacja fotograficzna

1.3. Dane inwestora

109 szpital Wojskowy
wraz z przychodnią SPOZ
ul. Piotra Skargi 9-11
70-965 Szczecin

1.4. Lokalizacja inwestycji

Szczecin ul. Piotra Skargi 34-35
70-965 Szczecin

1.5. Opracowanie

KONSERWATOR ZABYTKÓW
mgr Ewa Palacz

1.6. Badania specjalistyczne:

Badania laboratoryjne: mgr Barbara Sowa-Holewińska
Badania historyczne: mgr Radosław Walkiewicz

2. ZAKRES OPRACOWANIA

Opracowanie obejmuje program prac konserwatorskich obejmujący klatki schodowe oraz korytarze gmachu budynku Przychodni Specjalistycznej w Szczecinie wraz z koniecznymi badaniami.

Badania przeprowadzono na ścianach, balustradach, stolarce drewnianej, schodach wraz z cokołami, listwach przypodłogowych oraz wszystkich elementach koniecznych do odtworzenia pierwotnego wyglądu zabytkowego budynku i użytych pierwotnie materiałów.

3. HISTORIA OBIEKTU, OPIS OBIEKTU

Wehrkreis-Komando II (dowództwo 2 okręgu wojskowego)

„Wehrkreis” był ciałem biurokratycznym nadzorującym okręg wojskowy w czasach Republiki Weimarskiej oraz III Rzeszy. „Wehekreis” był funkcjonalnym odpowiednikiem istniejącego w okresie Cesarstwa Niemieckiego „Korpsbezirk” (których było 25). Po zakończeniu I wojny światowej i umów Wersalskich (ograniczających niemieckie siły zbrojne) w Republice Weimarskiej powołano 7 okręgów wojskowych (Wehrkreis) podległych dwóm urzędom nadrzędnym zwanym „Gruppenkommando” (dowództwo grupy armii) w Berlinie i Kassel. Szef poszczególnego okręgu wojskowego był komendantem lokalnej dywizji. Po dojściu Hitlera do władzy nastąpiła gwałtowna rozbudowa infrastruktury wojskowej. W latach 1934-1936 roku liczbę dywizji zwiększono do 22 (traktat wersalski zezwalał tylko na 7). Komendant poszczególnego okręgu, o stopniu „Kommandierender General” był szefem trzech dywizji.

W 1941 były następujące okręgi wojskowe: I -Königsberg (Królewiec, tudzież Kaliningrad), II -Stettin (Szczecin), III -Berlin, IV -Drezno, II -Stuttgart, V -Münster i. W., VII -München, VIII -Breslau (Wrocław), IX -Kassel X -Hamburg, XI -Hannover, XII -Wiesbaden, XIII -Norynberga, XVII -Wiedeń, XVIII -Graz, XX -Danzig (Gdańsk), XXI -Posen (Poznań). Ponadto osobno utworzono dla protektoratu Czech i Moraw w Pradze.

Do zadań urzędu „Wehrkreiskomando” należały: mobilizacja wojska, uzupełnienia (rekrutacja i szkolenie żołnierzy), aprowizacja, zabezpieczenie infrastruktury wojskowej w razie niepokoju społecznych oraz ochrona przed dywersją. Ponadto dowództwu okręgu podlegały oddziały zwane „Landeschützen” (ochrona terytorialna) zajmujące się w czasie wojny głównie nadzorem jeńców wojennych.

Dowództwo Wehrkreis-Komando w Szczecinie podlegały 2 prowincje: Pomorska (Pommern) oraz meklemburska (Mecklenburg). Okręgowi podlegały mniejsze okręgi zwane „Wehrbezirk” w: Stettin (Szczecin), Swinemünde (Świnoujście), Stargard i Pom (Stargard Szcz). Greifswald, Stralsund, Köslin (Koszalin), Stolp (Słupsk), Kolberg (Kołobrzeg), Neustettin (Szczecinek), Deutsche Krone (Wałcz), Woldenberg Nm. (Dobiegniew), Schwerin, Rostock, Parchim.

Biurowiec Wehrkreis-Kommando w Szczecinie

W latach 20-tych XX w. urząd „Wehrkreis-Kommando” w Szczecinie ulokowany był w budynku przy Königsplatz 2. Wniosek o pozwolenie na budowę nowego gmachu przy ul. P. Skargi wpłynął do szczecińskiego urzędu nadzoru budowlanego 25 lipca 1931 roku. Pozwolenie na budowę zostało wydane 5 września 1931 roku. Według części opisowej projektu w budynku głównym i skrzydle od. ul. P. Skargi miały się znajdować: dwukondygnacyjna reprezentacyjna aula (na parterze piętrze przy południowej ścianie szczytowej), duża sala wykładowa (na 2 piętrze przy południowej ścianie szczytowej) z możliwością projekcji filmów, mniejsze sale wykładowe oraz pomieszczenia reprezentacyjne, biura, drukarnia, sejf, duża biblioteka (dostępna również dla cywilnych użytkowników), archiwum zdjęć, mieszkanie szefa sztabu (Chef des Stabes), pomieszczenia mieszkalne pracowników biurowych, mieszkanie nadzorcy budynku. Skrzydło południowe (nieistniejące) przeznaczone było na mieszkanie dowódcy (Wohnhaus für den Befehlhaber), czyli komendanta oraz kilka pomieszczeń biurowych.

Według krótkiego opisu dołączonego do wniosku, mury zewnętrzne w części cokołowej miały być wzniesione z cegły na zaprawie wapiennej z dodatkiem cementu (in verlangertem Zementmörtel), natomiast w wyższych partiach z cegły na zaprawie wapiennej. Filary i inne mocno obciążone elementy miały być wymurowane na zaprawie cementowej, w razie potrzeby z cegły klinkierowej lub jako żelbetowe dźwigary (Eisenbeton-Stützen). Planowano zastosować izolacje ścian w postaci poziomej warstwy płyt asfaltowo-filcowych (Asphaltfilzplatten). Na zewnątrz, poniżej gruntu miały być pomalowane dziegiem (Goudronanstrich). Stropy planowano wznieść z pustaków (Hohlsteindecken). W pomieszczeniach bardziej obciążonych (zapewne salach konferencyjnych) projektowano stropy żelbetowe (Eisenbetondecken). Schody miały być wykonane z sztucznego kamienia. Podłogi planowano wyłożyć, głównie linoleum. W sali konferencyjnej oraz pomieszczeniach bardziej reprezentacyjnych przewidywano parkiet (Stabfußboden bezw. Parkett). W piwnicy planowano wylewkę cementową, ewentualnie asfaltową (Asphaltestrich). W kuchniach, łazienkach i toaletach przewidywano wylewkę cementową lub podłogę z *Terazzo* (Lastriko). Na kondygnacjach strychowych podłoga miała być wykonana z surowych desek połączonych na wpust i pióro. Balkony miały być wyłożone płytkami ceramicznymi. Budynek miał być wyposażony w centralne ogrzewanie. Jednak w pomieszczeniach mieszkalnych przewidziano jeszcze szyby kominowe w razie potrzeby dodatkowego ogrzewania w sytuacjach kryzysowych. W kuchniach planowano zainstalować węglowo-gazowe (hybrydowe) piece kuchenne. Ponadto dwa duże mieszkania (komendanta i szefa sztabu) miały być wyposażone w gazowe piecyki grzewcze.

Według projektu detal architektoniczny (cokoły, portale, gzymsy, obramienia okienne) wykonane miały być w tzw sztucznym kamieniu (prefabrykatów betonowych). Elewacje planowano pokryć szlachetnym tynkiem mineralnym (Edelputz), grubo drapanym (grob gekratzt). Jako pokrycie dachu przewidywano dachówkę ceramiczną (nie podano rodzaju) utrzymaną w naturalnym czerwonym odcieniu. Lukarny planowano wykonać w konstrukcji drewnianej, obić blachą cynkową oraz pomalować farbą olejną. Rynny i rury spustowe wykonane z cynku i pomalowane farbą olejną (nie podano koloru).¹

Według przedwojennego szczecińskiego biurowiec wojskowy zaprojektował dr h.c. inż. Paul Steinmetz² -autor projektów wielu budynków publicznych, np. usytuowanego obok gmachu Prezydium Prowincji Pomorskiej w Szczecinie (ob. Urząd Miasta). Złożone w urzędzie nadzoru budowlanego rysunki są sygnowane przez Paula Steinmetza. Kierownikiem budowy był natomiast rejencyjny budowniczy (Regierungsbaumeister) Theuerkauf.³

We wrześniu i październiku 1931 roku wystawiono baraki budowlane, postawiono toalety. 6 stycznia 1932 roku po ustaleniu linii zabudowy oraz granic ulic zezwolono na ogrodzenie placu budowy.

10 marca 1932 roku osobno wpłynął wniosek o pozwolenie na wybudowanie sali konferencyjnej na 3 piętrze z możliwością użytkowania projektor filmowego, w tym czasie bardzo niebezpiecznego, łatwopalnego urządzenia. Według ówczesnych przepisów projektor musiał być umieszczony w osobnym pomieszczeniu. Ściana pomiędzy pomieszczeniem projektora a salą z widownią miała być otynkowana, bez dodatkowego wykończenia. Sala projekcyjna w biurowcu miała być używana na potrzeby szkoleń wojskowych i nie dostępna dla szerszej publiczności. Władze budowlane zezwoliły na realizację. Dla ciekawości można podać, że podobne nowoczesne urządzenie zainstalowano w 1934 roku w jednej z sal wykładowych szczecińskiej Szkoły Budowy Maszyn, Inżynierów oraz Maszynistów Okrętowych przy Sikorskiego 37. Jako że w pomieszczeniu nie można było spełnić wszystkich przepisów (kabina zamiast osobnego pomieszczenia), odstępstwa od przepisów musiał udzielić prezydent prowincji pomorskiej.

27 kwietnia 1932 roku nowy budynek przyłączono do miejskiej sieci kanalizacyjnej.

12 września 1932 roku do urzędu nadzoru budowlanego wpłynął wniosek o pozwolenie na wybudowanie budynku mieszczącego garaże, powozownie i stajnie na zapleczu biurowca. 13 października udzielono pozwolenie na budowę.

Niestety dokumenty dotyczące budowy gmachu są niepełne i brakuje odbiorów budowlanych. Z lakonicznych zapisów sporządzanych na kartach akt budowlanych wynika, że budowa nie przebiegała zgodnie z zamierzonym harmonogramem. 27 sierpnia 1933 roku sporządzono notatkę iż

---

1 Archiwum Państwowe w Szczecinie, Akta Miasta Szczecina (nadzór budowlany) sygn. I/630

2 Reepel M. *Stettin und Umgebung*. Stettin 1939. 58

3 Archiwum Państwowe w Szczecinie, op. cit.

budowla ukończona jedynie w części i sale konferencyjną przeznaczoną do projektowania filmów będzie można odebrać dopiero za 3 miesiące. Kolejna notatka sporządzona została 3 kwietnia 1933 roku z informacją, że sala konferencyjna nadal nie została ukończona. 25 października 1933 ukończono ogrodzenie biurowca. W listopadzie 1933 roku usunięto baraki budowlane.

24 listopada 1934 wystawiono pozwolenie na budowę garażu dla samochodu ciężarowego, usytuowanego przy ul. P. Skargi.⁴

4. STYLISTYKA

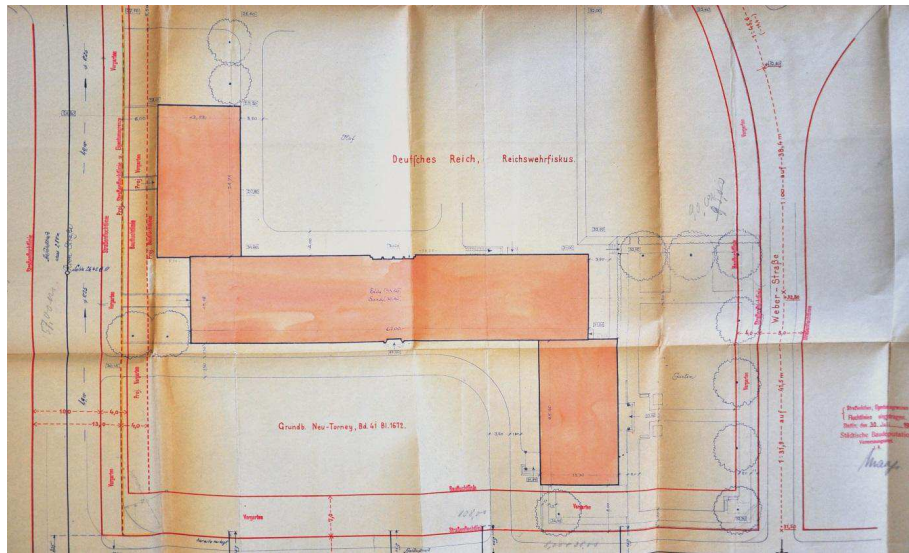
Budowę nowego gmachu w Szczecinie ukończono jeszcze w okresie Republiki Weimarskiej, czyli przed przejściem władzy przez Hitlera. Jednak w zachowawczej architekturze gmachu, odchodzącej od awangardowych modernistycznych wzorców (utożsamianych z ruchami lewicowymi i zepsuciem obyczajowym), czuć wyraźnie ducha nowych czasów, wyrażonego w poprawnej, ciężkiej stylistyce ze szczyptą „archaicznego” ekspresjonizmu w modernistycznym (funkcjonalistycznym) wydaniu. Utrzymane w podobnej stylistyce budynki wznoszono po 1934 roku np. w Kassel, Berlinie Hanowerze czy Hamburgu. Gmachy powstałe po 1934 roku realizowane były wyraźnie z zachowaniem XIX wiecznej tzw. poprawności i prawdziwości materiałowej. Detal architektoniczny w postaci cokołów, gzymsów, portalów i obramień okiennych wykonany był z prosto ciętych bloków kamiennych, z charakterystycznym „a’la starogermańskim” ryflowaniem. Szczeciński gmach zaprojektowany został jednak jeszcze przed 1934 rokiem, czyli w okresie konającej republiki.

Detal architektoniczny, mimo, że wyraźnie uosabiał prosto cięte bloki kamienne wykonany został w tynku i sztucznym kamieniu (co ciekawe nie do pomyślenia w tego typu gmachach realizowanych w okresie Wilhelmińskim). Z punktu historycznego, architektura biurowca pomorskiego dowództwa Wehrmachtu w Szczecinie jest nowoczesna, ponieważ jest zwiastunem nowego okresu w architekturze Niemiec, który kończy się dopiero w latach 60-tych XX w. wraz z charakterystycznym, ciężkim socrealizmem wschodnioniemieckim będącym pod względem estetycznym ewidentnie w dużej części kontynuacją architektury III Rzeszy.

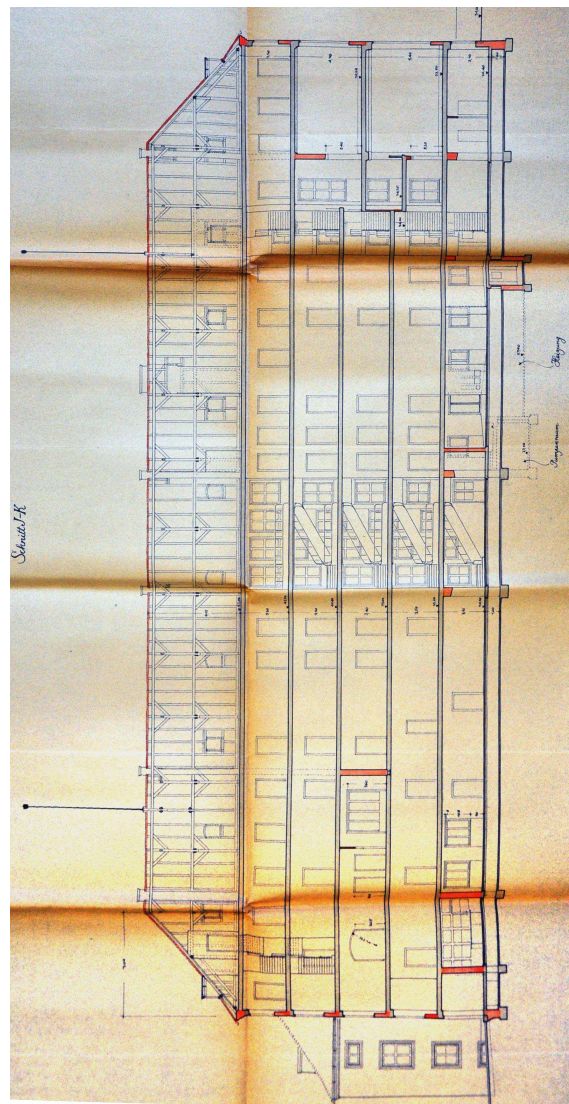
---

4 Archiwum Państwowe w Szczecinie, *op. cit.*

5. ILUSTRACJE ARCHIWALNE

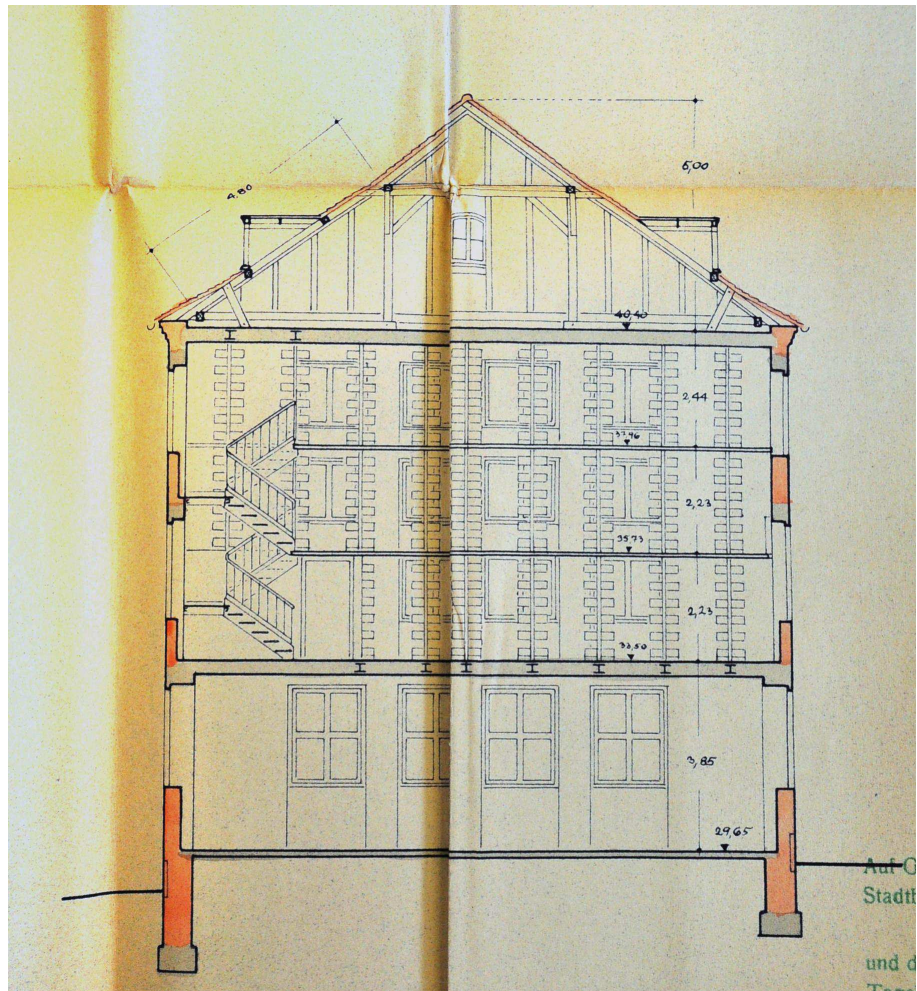

il. 1 plan sytuacyjny

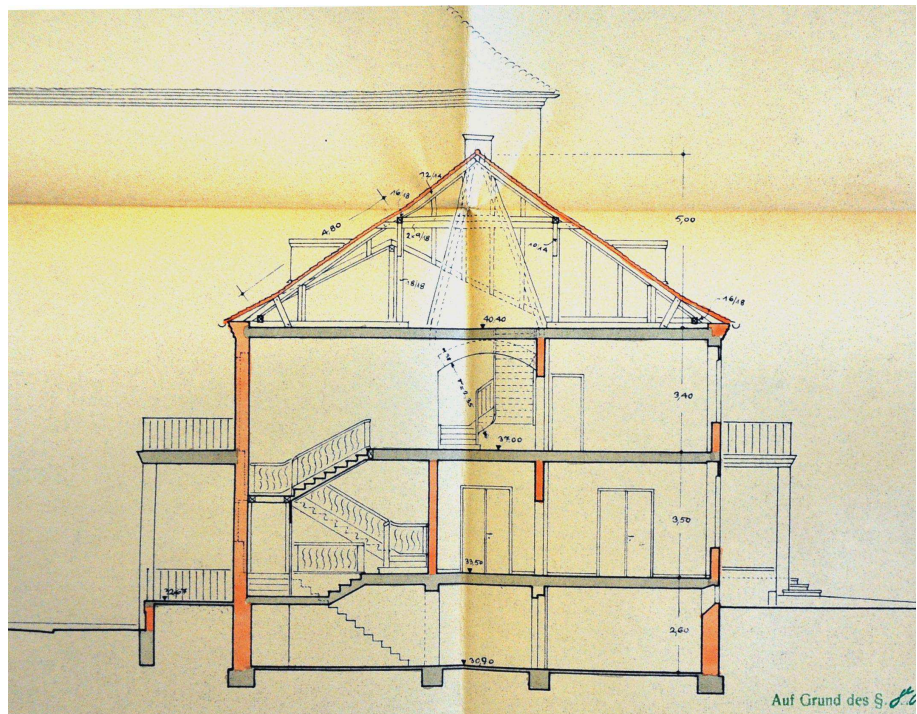

il. 2. Korpus główny. Przekrój podłużny. Widok w kierunku zachodnim.

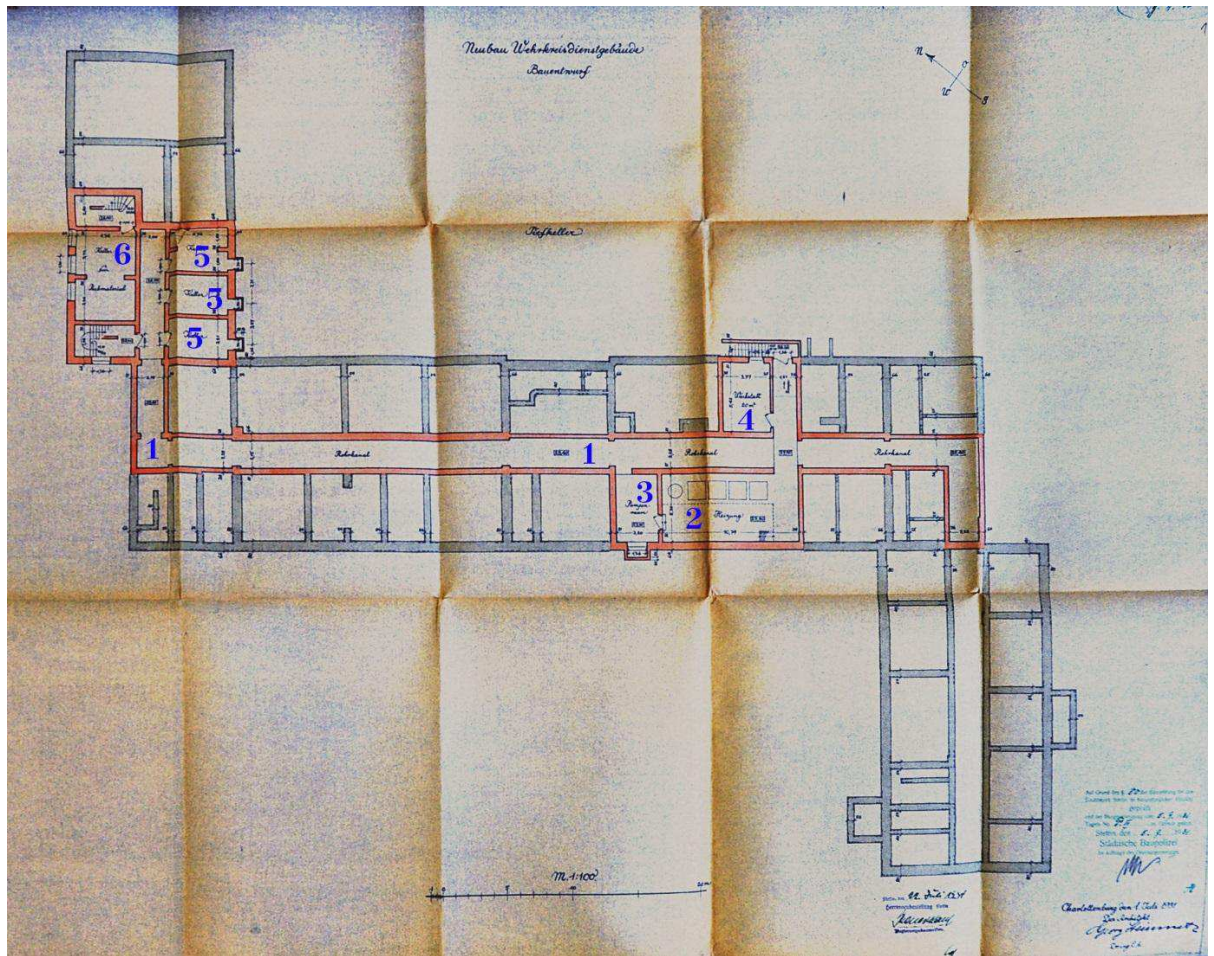

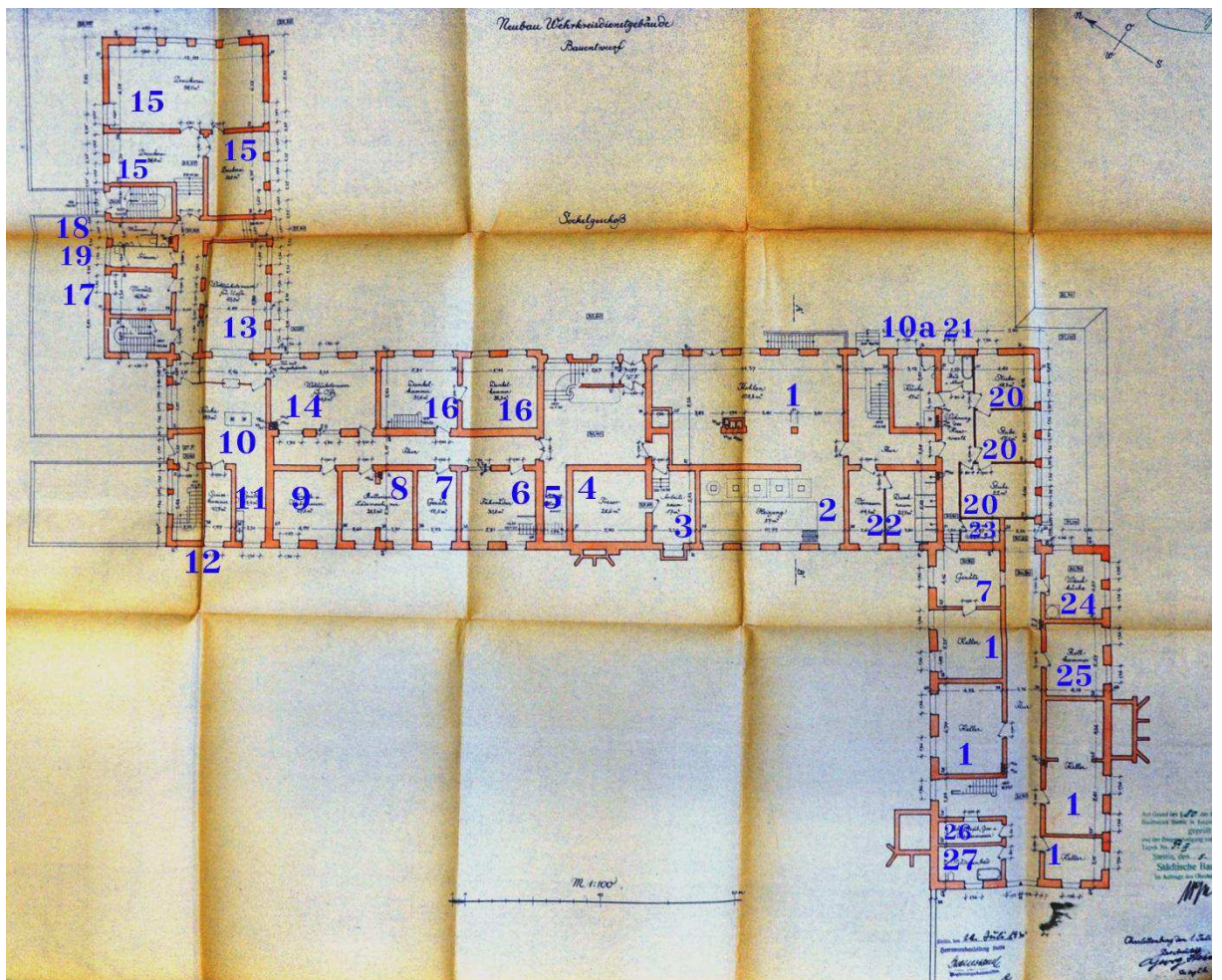
il. 4. Skrzydło od ul. P. Skargi. Przekrój poprzeczny. Widok w kierunku wschodnim.

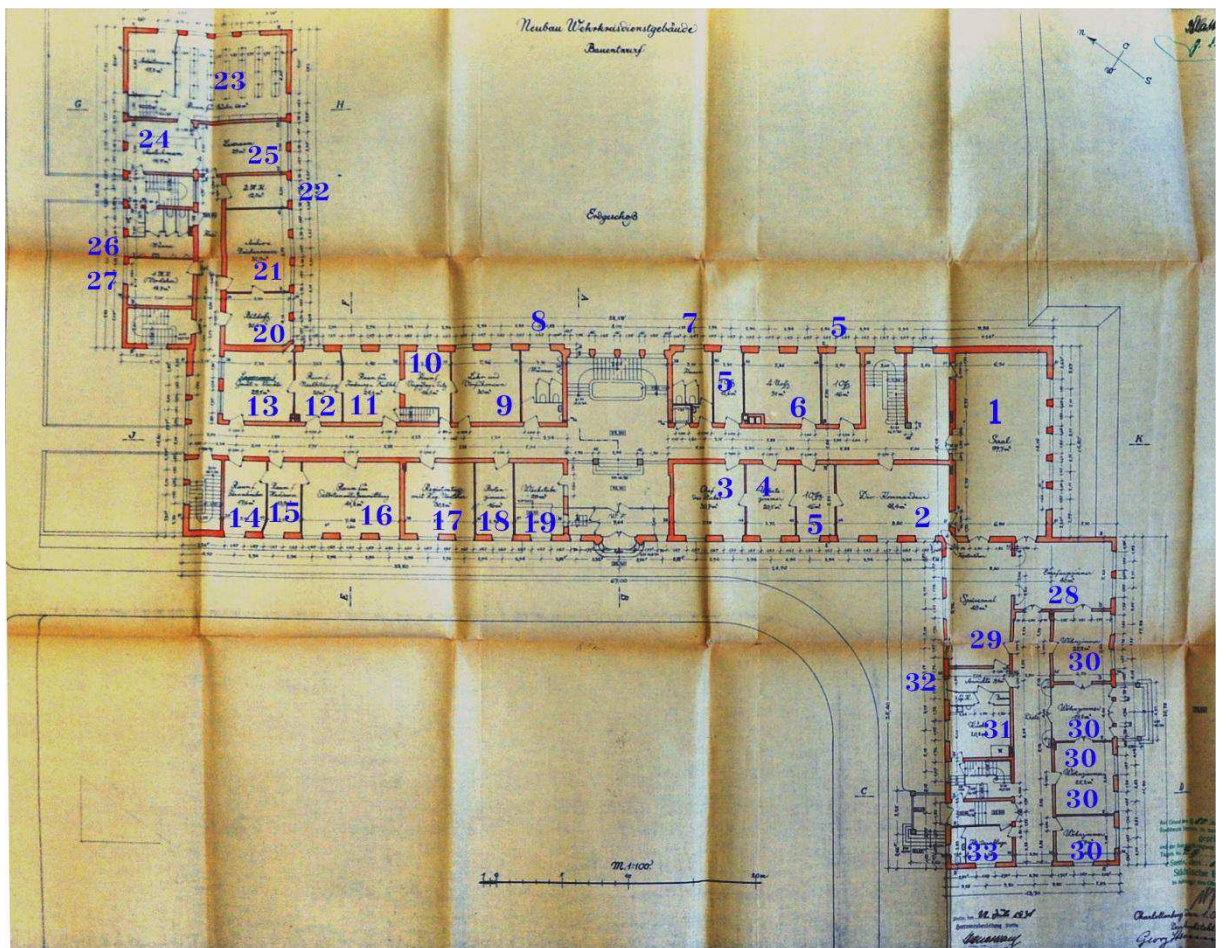
il. 5. Skrzydło północne (nie istniejące). Przekrój poprzeczny. Widok w kierunku wschodnim.

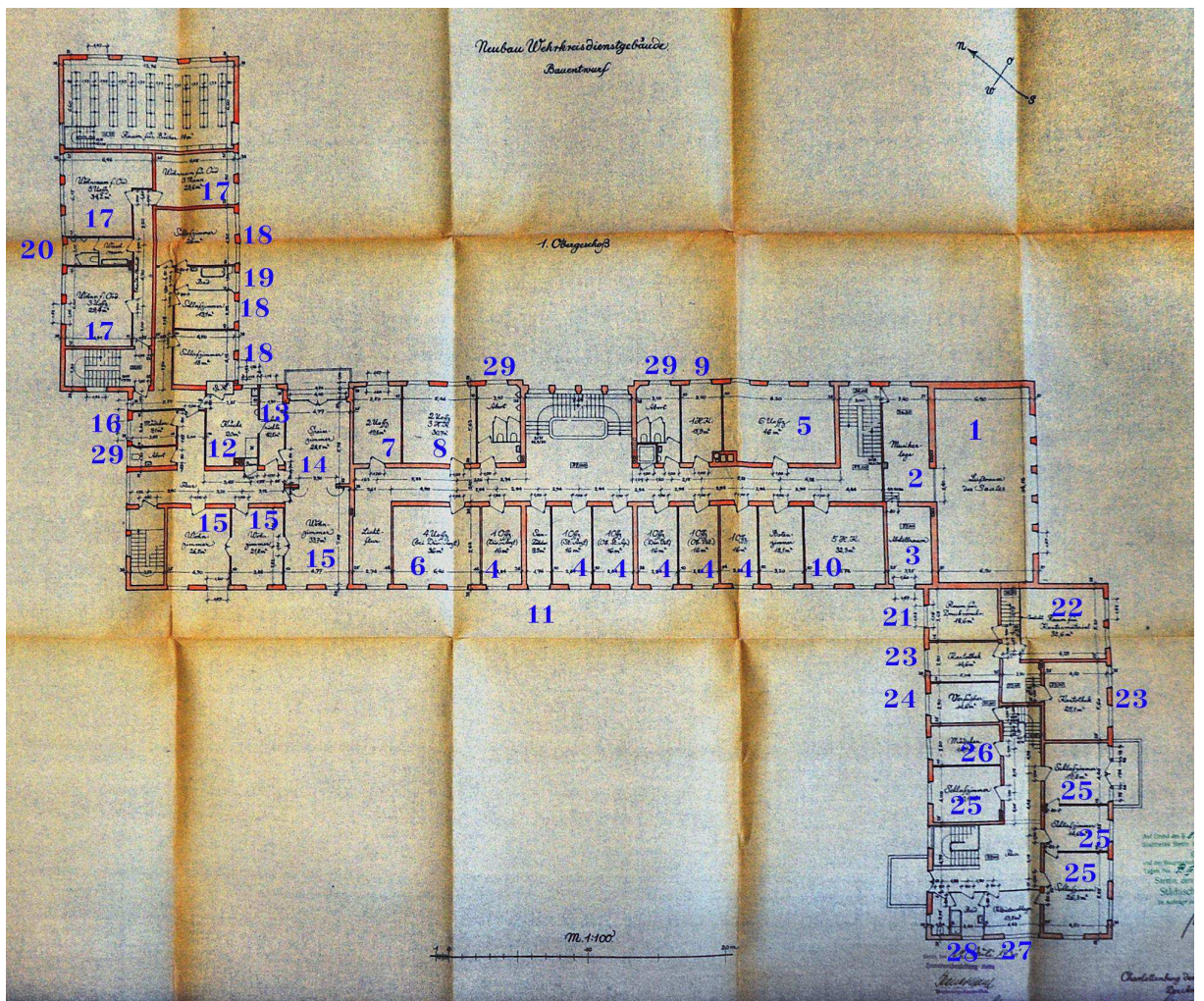
il.6. Niższy poziom piwnicy. Legenda: 1) –Rohrkanal (kanał rurowy), 2) -Heizung (kotłownia), 3)- Pumpenraum, 4) –Werkstatt, 5- Keller (piwnica), 6) -Keller für Packmateriall (pomieszczenie do przechowywania materiałów pakowniczych)

il. 7. Wyższy poziom piwnicy (poziom cokołu). Legenda: Keller, 2) –Heizung, 3) –Arbeitsraum (pracownia), 4) –Tresor (sejf), 5) –Schalttafel usw. (wnęka gdzie znajdowała się tablica rozdzielcza itp.), 6) –Fahrräder (garaż dla rowerów), 7)- Geräte (pomieszczenie w którym mieścił się sprzęt, urządzenia), 8) –Batterien und Ladenmaschinen (akumulatorownia), 9) –Vorrats und Kabelraum, 10) –Küche (kuchnia), 10a) –Küche (kuchnia należąca do mieszkania nadzorcy), 11), Spüle (wnęka z zlewem), 12) -Speisekammer (spizarnia), 13) -Wohlfahrtraum fur Uoffz (pomieszczenie odpoczynku dla podoficerów), 14) -Wohlfahrtraum fur Offz (pomieszczenie odpoczynku dla oficerów), 15) - Deuckerei (drukarnia), 16) -Dunkelraum (ciemnia), 17) –Vorräte (magazyn), 18) -Männer (toaleta dla mężczyzn), 19) –Frauen (toaleta dla kobiet), 20) - Stube (izba mieszkalna należąca do mieszkania nadzorcy), 21) –Bad und Abort (łazienka z ubikacją należąca do mieszkania nadzorcy), 22) - Vorraum und Duschaum (pomieszczenie pryszniców z przedsiionkiem), 23) –Gas und Wassermeser (licznik na wodę i gas), 24) –Waschküche (pomieszczenie do mycia naczyń), 25) -Rollkammer (pomieszczenie gdzie stał magiel), 26) -Schalttafel, Gas und Wassermeser (pomieszczenie gdzie znajdowała się tablica rozdzielcza oraz liczniki na wodę i gaz, zapewne domu komendanta), 27) - Mädchenbad (łazienka dla pokojówek),

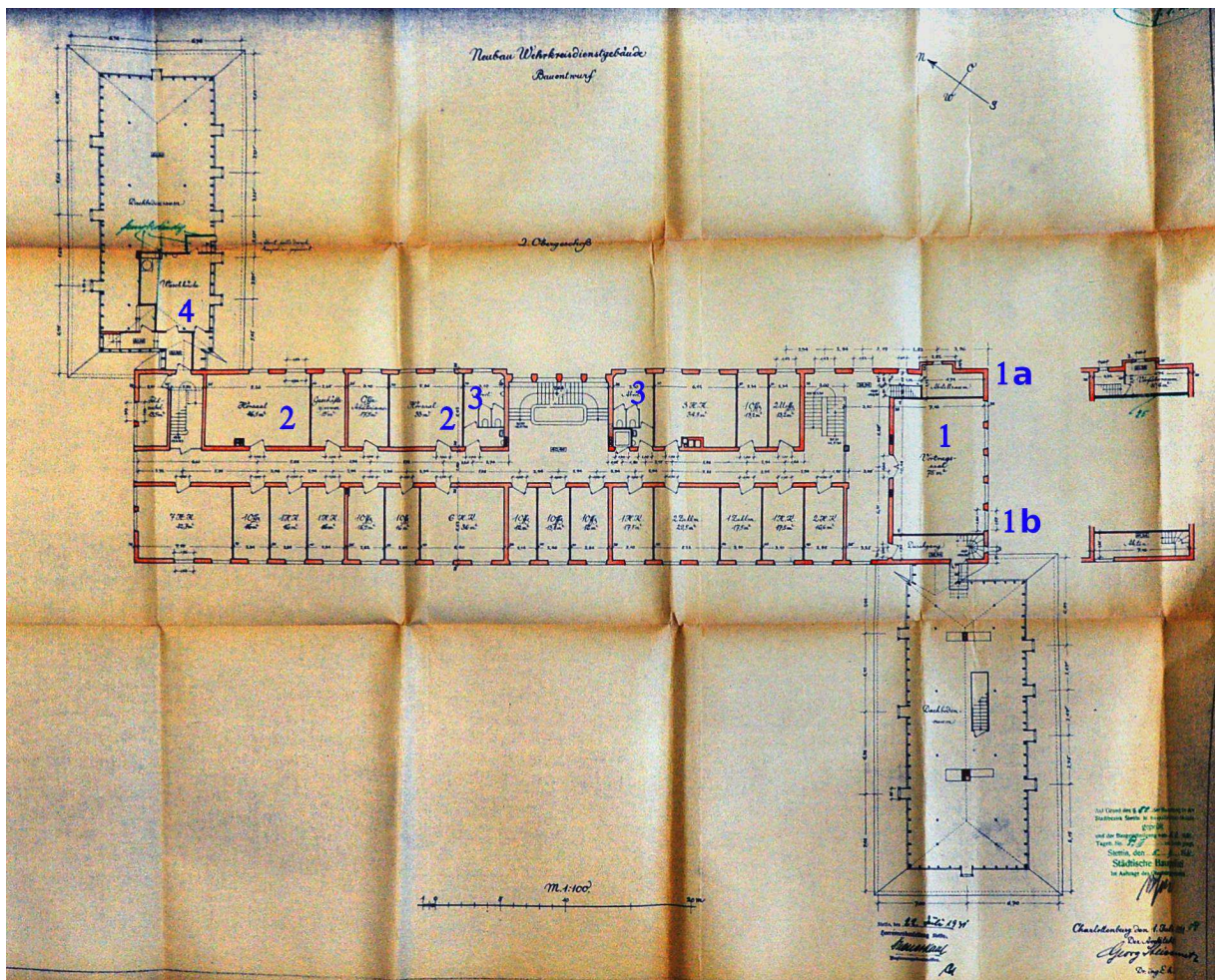

il. 8. Parter. 1) – Sal (duża sala reprezentacyjna), 2) - Div. Kommandeur (gabinet komendanta dywizji), 3) -Chef des Stabes (gabinet szefa sztabu), 4) - Wartezimmer (antyszambr), 5) – Offz. (biura oficerów), 6) - Uoff. (biura podoficerów), 7) - Frauen (ubikacje dla pań), 8) -Männer (ubikacje dla panów), 9) -Lehr und Vorführkammer (pomieszczenie do prowadzenia kursów i prezentacji), 10) - Nie udało się dobrze odczytać i zrozumieć, chodzi o pomieszczenie gdzie odbywał się jakiś proces drukarski, 11) - Nie udało się dobrze odczytać, chodzi o pomieszczenie gdzie odbywał się jakiś proces drukarski, 12) -Raum für Nachbildungg.[Nachbildungserätt?] (pomieszczenie gdzie stało urządzenie do wykonywania kopii), 13) -Lageraum für Geräte u. Vorätte (pomieszczenia gdzie trzymano urządzenia i materiały drukarskie), 14) –Fernschreiber (pomieszczenie gdzie stało urządzenie telegraficzne zwane dalekopisem), 15) –Raum für Handverm. (nie udało się rozszyfrować), 16) –nie udało się rozszyfrować, 17) –Registratur mit Reg. Vorsteher (registratura oraz biuro przedstawiciela państwowego, tudzież rejencji), 18) –Botenzimmer (pomieszczenie dla gości), 19) -Wachstube (wartownia), 20) –Bildoffz. (specjalista, grafik w stopniu oficera), 21) –Archiv u. Zeichenraum (kreślarnia oraz archiwum rysunków), 22) -2 H. K. (prawdopodobnie chodzi o Hilfskraft, czyli 2 cywilnych pracowników biurowych), 23) -Bücherei (biblioteka), 24) -Ausleihraum (wypożyczalnia biblioteczna), 25) -Leserraum (czytelnia) 26) -Männer (ubikacja dla panów), 27) - 1 H. K. (Vorsteher). Prawdopodobnie chodzi o *Hilfskraft*, czyli o cywilnego pracownika biurowego. W tym wypadku jakiegoś przedstawiciela. 28) –Empfangzimmer, 29) –Speisezimmer (jadalnia), 30) –Wohnzimmer (pokoje mieszkalne), 31) -Küche (kuchnia), 32) –Anrichte (kredens), 33- Kleiderablage (garderoba)

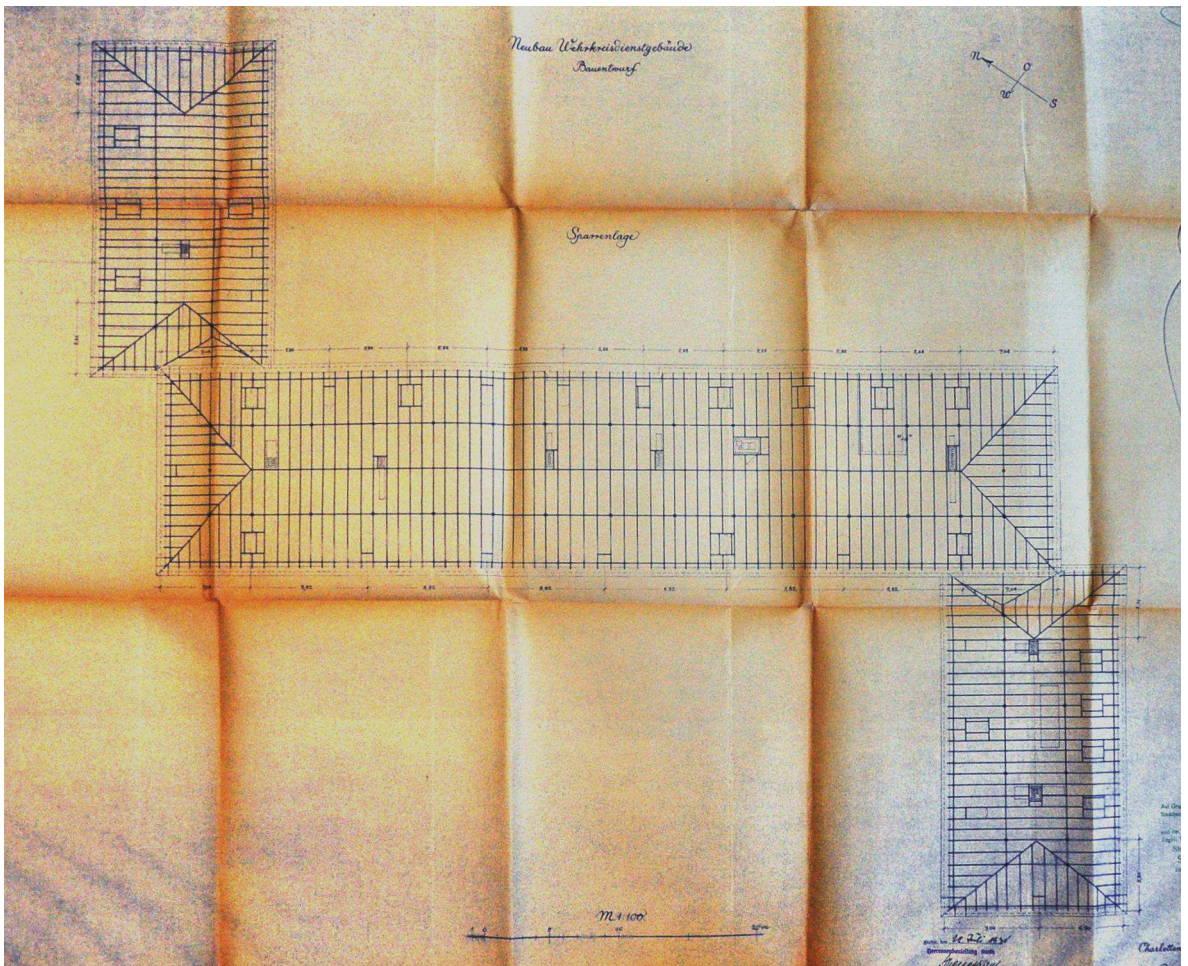

il. 9. I piętro. Legenda: 1) - Luftraum des Saals (górna przestrzeń Sali na parterze). 2) –Musickerloge (łóża muzyczna, 3) –Abstelraum (magazyn), 4) -Offz. (jđnoosobowe pomieszczenia biurowe dla specjalistów lekarskich i weterynaryjnych o stopniu oficera o profesji, 5) –6 Uoffz. (biuro dla 6 podoficerów), 6) – 4 Uoffz. (biuro dla 4 podoficerów), 7) - 2 Uffz. (biuro dla 2 podoficerów, 8) - 3 Uffz, 2 H. K. (biuro dla 3 podoficerów, oraz prawdopodobnie prawdopodobnie 2 pracowników cywilnych), 9) -1 H. K. (prawdopodobnie chodzi o Hilfskraft, czyli 1 pracownika cywilnego), 10) - 5 H. K. (prawdopodobnie chodzi o Hilfskraft, czyli 5 pracowników cywilnych), 11) –San.-Feldw. (prawdopodobnie Sanitat –Feldweber, czyli specjalista od spraw medycznych w stopniu kaprala), 12) –Küche (kuchnia), 13) – Anrichte (kredens), 14) –Speisezimmer (jadalnia), 15) –Wohnzimmer, 16) –Mädchenzimmer (pomieszczenie dla pokojówek), 17) –Wohnr. für Ord., 3 Unteroffz (pomieszczenia mieszkalne oficera ordynansowego i 3 podoficerów). 18) - Schlafzimmer (sypialnie), 19) –Bad (łazienka), 20)- Waschraum (łazienka), 21) –Raum für Druckvorschr. (prawdopodobnie archiwum druków prawnych), 22) -Raum für Kartenmaterial (magazyn podkładów mapowych), 23) -Kartothek (pomieszczenia kartoteki), 24 -Verfügbar (pomieszczenie dyspozycyjne), 25) - Schlafzimmer (sypialnie), 26) -Mädchen (pomieszczenie pokojówki), 27 -Kleiderablage (garderoba).

il. 10. II piętro. Legenda: 1) - Vertragsaal (sala wykładowa, audiowizualna), 1a) -antresola sali wykładowej: Abstelraum (magazyn, schowek) -na dolnym poziomie, Verführraum (pomieszczenie na projektor) -na górnym poziomie, 1b) -antresola sali wykładowej : przejście -na dolnym poziomie, magazyn na akta -na górnym poziomie. 2) -Hörsaal (sala wykładowa), 3) – toalety, 4) - pralnia. Pozostałe pomieszczenia mają podobne funkcje jak na kondygnacji poniżej, biura i pomieszczenia dla oficerów, podoficerów i H. K. (prawdopodobnie pracowników cywilnych).

il. 11. Kondygnacje strychowe.

6. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Do elementów zachowanych stanowiących wartość konserwatorską należą, stolarka drzwiowa, drewniane listwy przypodłogowe, stopnie schodów i cokoły wykonane z sztucznego kamienia oraz metalowe balustrady z drewnianymi pochwytami.

Elementy te, pomimo wielowarstwowego przemalowania farbami o różnym składzie, spękań czy wykruszeń nie uległy zniszczeniu i po konserwacji nadają się do ekspozycji.

Znacznie gorzej zachowane są warstwy malarskie pierwotnej kolorystyki na ścianach. Warstwy są bardzo słabe, kruche, trudne do uratowania. Posłużą jako świadki do odtworzenia pierwotnej kolorystyki wnętrza i wystroju.

Warstwy silnie przylegają do siebie, zwłaszcza druga warstwa na oryginalnej. Tynk pierwotny stosunkowo dobrze zachowany. Miejscami silnie osłabiony, kruszy się i osypuje.

Główna klatka schodowa

Sufit tynkowany, prosty. Wyprawy tynkarskie uszkodzone, spęcherzone, z widocznymi przebarwieniami wskazujące na nieszczelności w poszyciu dachowym.

Ściany klatki schodowej tynkowane z podziałem na lamperię i ścianę ponad lamperię. Wielokrotnie przemalowane różnymi farbami. Obecnie ściany są brudne i zakurzone wykazują liczne drobne rysy i odparzenia. Ściana do wysokości lamperii pokryta tynkiem o strukturze tzw. „baranka” (wykonany z masy cementowej) przemalowanym kilkakrotnie farbami olejnymi. Warstwy zastosowanych przemalowań stwarzają nieprzepuszczalną dla wody i pary powłokę, która przyczynia się do osłabienia wewnętrznej struktury tynku przy jednoczesnym przeklejeniu oryginalnej warstwy malarskiej.

Balustrada metalowa, szczeble o przekroju kwadratowym. Co piąta tralka w połowie wysokości ozdobnie skrzycona. Wielokrotnie przemalowana farbami olejnymi. Na pochwycie balustrady oraz poręczy bocznej wtórnie nałożono elastyczne listwy z PCV.

Schody trójbiegowe, proste, z policzkami i podestami oraz cokolikami wykonanymi ze sztucznego kamienia. Stopnice oraz spoczniki obłożone wykładziną PCV. Cokoliki oraz policzki wielokrotnie przemalowane farbami olejnymi. Stopnice dobrze zachowane, wymagają drobnych napraw i wzmocnienia.

Oryginalna stolarka okienna źle zachowana, farba łuszczy się, drewno jest wypaczone. Ramy malowane pierwotnie w kolorze starej bieli. Obecnie cała stolarka okienna ulega wymianie na nową z PCV.

Parapety wykonane z płytek ceramicznych w kolorze starej bieli. Przy stolarni okiennej umieszczona wąska płytka o rynienkowatym kształcie. Parapety w dużej części zniszczone w trakcie wymiany stolarki okiennej.

Występują dwa rodzaje stolarki drzwiowej.

- drzwi prowadzące na korytarze – duże, wahadłowe, dwuskrzydłowe z charakterystycznymi zawiasami, ze stałym naświetlem górnym i bocznym. Skrzydła drzwiowe przeszklone. Na piętrach eksponowane w różnym stopniu (na II piętrze oczyszczone i lakierowane, na III piętrze pokryte wieloma warstwami farb olejnych). Elementy drewniane dobrze zachowane, widoczne nieduże ubytki oraz zarysowania.

- drzwi do gabinetów - otwory drzwiowe opatrzone prostą, wąską, drewnianą listwą. Skrzydła drzwiowe o prostej kompozycji, z jedną, prostokątną płyciłą lekko cofniętą względem lica. Elementy drewniane z licznymi ubytkami i zarysowaniami. Wielokrotnie przemalowane. Niektóre nawierzchniowo pokryte matą z włókna szklanego i przemalowane farbą olejną. Na klatce schodowej występuje wiele wtórnych skrzydeł drzwiowych nie dopasowanych stylistycznie do oryginalnych.

Klatka schodowa boczna południowa

Ściany klatki schodowej tynkowane z podziałem na lamperię i ścianę ponad lamperię. Wielokrotnie przemalowane różnymi farbami. Obecnie ściany są brudne i zakurzone wykazują liczne drobne rysy i odparzenia.

Balustrada metalowa, szczeble o przekroju kwadratowym. Co piąta tralka w połowie wysokości ozdobnie skrzycona. Wielokrotnie przemalowana farbami olejnymi.

Poręcz balustrady drewniana pokryta wieloma warstwami farby olejnej. Farba w wielu miejscach łuszczy się i odpada.

Schody dwubiegowe, proste, z policzkami i spocznikami oraz cokolikami wykonanymi z sztucznego kamienia. Stopnice oraz spoczniki obłożone wykładziną PCV. Cokoliki oraz policzki wielokrotnie przemalowane farbami olejnymi. Stopnice dobrze zachowane, wymagają drobnych napraw i wzmocnienia.

Oryginalna stolarka okienna źle zachowana, farba łuszczy się, drewno jest wypaczone. Ramy malowane pierwotnie w kolorze starej bieli. Obecnie cała stolarka okienna ulega wymianie na nową z PCV.

Parapety wykonane z płytek ceramicznych w kolorze starej bieli. Przy stolarni okiennej umieszczona wąska płytka o rynienkowatym kształcie. Parapety w dużej części zniszczone w trakcie wymiany stolarki okiennej.

Drzwi duże, wahadłowe, dwuskrzydłowe z charakterystycznymi zawiasami, ze stałym naświetlem górnym i bocznym. Skrzydła drzwiowe przeszklone. Elementy drewniane dobrze zachowane,

widoczne nieduże ubytki oraz zarysowania. Szklenie wymieniane na przestrzeni lat na różne rodzaje ornamentów.

Klatka schodowa boczna

Ściany klatki schodowej tynkowane z podziałem na lamperię i ścianę ponad lamperią. Wielokrotnie przemalowane różnymi farbami. Obecnie ściany są brudne i zakurzone wykazują liczne drobne rysy i odparzenia. Ściana do wysokości lamperii pokryta tynkiem o strukturze tzw. „baranka” (wykonany z masy cementowej) przemalowanym kilkakrotnie farbami olejnymi.

Balustrada metalowa, szczeble o przekroju kwadratowym. Co piąta tralka w połowie wysokości ozdobnie skrzycona. Wielokrotnie przemalowana farbami olejnymi.

Poręcz balustrady drewniana pokryta wieloma warstwami farby olejnej. Farba w wielu miejscach łuszczy się i odpada.

Schody dwubiegowe, proste, z półkami i stopnikami oraz cokolikami wykonanymi z sztucznego kamienia. Stopnice oraz stopniki obłożone wykładziną PCV. Cokoliki oraz półki wielokrotnie przemalowane farbami olejnymi. Stopnice dobrze zachowane, wymagają drobnych napraw i wzmocnienia.

Oryginalna stolarka okienna źle zachowana, farba łuszczy się, drewno jest wypaczone. Ramy malowane pierwotnie w kolorze starej bieli. Obecnie cała stolarka okienna ulega wymianie na nową z PCV.

Parapety wykonane z płytek ceramicznych w kolorze starej bieli. Przy stolarce okiennej umieszczona wąska płytka o rynienkowatym kształcie. Parapety w dużej części zniszczone w trakcie wymiany stolarki okiennej.

Drzwi duże, wahadłowe, dwuskrzydłowe z charakterystycznymi zawiasami, ze stałym naświetlem górnym i bocznym. Skrzydła drzwiowe przeszklone. Elementy drewniane dobrze zachowane, widoczne nieduże ubytki oraz zarysowania. Szklenie wymieniane na przestrzeni lat na różne rodzaje ornamentów.

Korytarze

Obecnie w wystroju korytarzy panuje pewnego rodzaju chaos i dezorientacja. Ciągi korytarzy remontowane w różnych okresach, na ścianach zamontowane odbojnice ścienne oraz elementy wystroju w postaci tablic informacyjnych ustawienie różnego rodzaju krzeseł powodują brak czytania wnętrza jako obiektu zabytkowego. Na parterze oraz III piętrze hole wyremontowane wg. uznania użytkownika z zastosowaniem różnych kolorów i wariantów, pozostałe nie remontowane od dłuższego czasu. Ściany tynkowane z podziałem na lamperię i ścianę ponad lamperią. Do wysokości lamperii ściany pokryte tynkiem o strukturze tzw. „baranka” (wykonany z masy cementowej)

przemalowanym kilkakrotnie farbami olejnymi. Miejscami tynki w złym stanie zachowania wymagają skucia ze względu na silne spękania i osypywanie. Wielowarstwowe zamalowania ścian wymagają usunięcia, ponieważ spowodowały one silne spęcherzenia i odparzenia farb i tynków.

Na korytarzach występują dwa rodzaje stolarki drzwiowej.

- drzwi prowadzące na klatki schodowe – duże, wahadłowe, dwuskrzydłowe z charakterystycznymi zawiasami, ze stałym naświetlem górnym i bocznym. Skrzydła drzwiowe przeszklone. Na piętrach eksponowane w różnym stopniu (na II piętrze oczyszczone i lakierowanie, na III piętrze pokryte wieloma warstwami farb olejnych). Elementy drewniane dobrze zachowane, widoczne nieduże ubytki oraz zarysowania.

- drzwi do gabinetów - stolarka drzwiowa częściowo wtórna, przypadkowa (nie odwzorowująca oryginalnej), a częściowo oryginalna z wieloma warstwami przemalowań farbą olejną. Na niektórych powierzchniowo położona mata z włókna szklanego przemalowana farbą olejną. Otwory drzwiowe opatrzone prostą, wąską, drewnianą listwą. Skrzydła drzwiowe o prostej kompozycji, z jedną, prostokątną płytą lekko cofniętą względem lica. Elementy drewniane z licznymi ubytkami i zarysowaniami. Wielokrotnie przemalowane.

Na korytarzach obiektu obecnie zastosowane są różne sposoby łączenia podłogi ze ścianą. Występują wtórne, elastyczne listwy z PCV oraz oryginalne drewniane listwy przypodłogowe. Są to listwy profilowane, wielokrotnie przemalowane farbami olejnymi. Drewno wykazuje liczne drobne ubytki krawędziowe.

Posadzka wtórna, wyłożona płytkami PCV.

Stolarka okienna drewniana. Okno skrzynkowe, prostokątne, dwuskrzydłowe, z listwą przymykową. Parapet drewniany. Oryginalnie malowane w kolorze starej bieli. Oryginalna stolarka okienna źle zachowana, farba łuszczy się, drewno jest wypaczone. Ramy malowane pierwotnie w kolorze starej bieli. Obecnie cała stolarka okienna ulega wymianie na nową z PCV. Parapety w wielu miejscach zniszczone w trakcie wymiany stolarki okiennej.

7. MIEJSCA POBRANIA PRÓBEK DO BADAŃ

Pobrano próbki do badań laboratoryjnych ze ścian, balustrady oraz stolarki drzwiowej.

Próbka nr. 1

Próbka nr. 2

Fot.1. Klatka schodowa na wysokości podestu pomiędzy I a II piętrem.

Próbka nr. 3

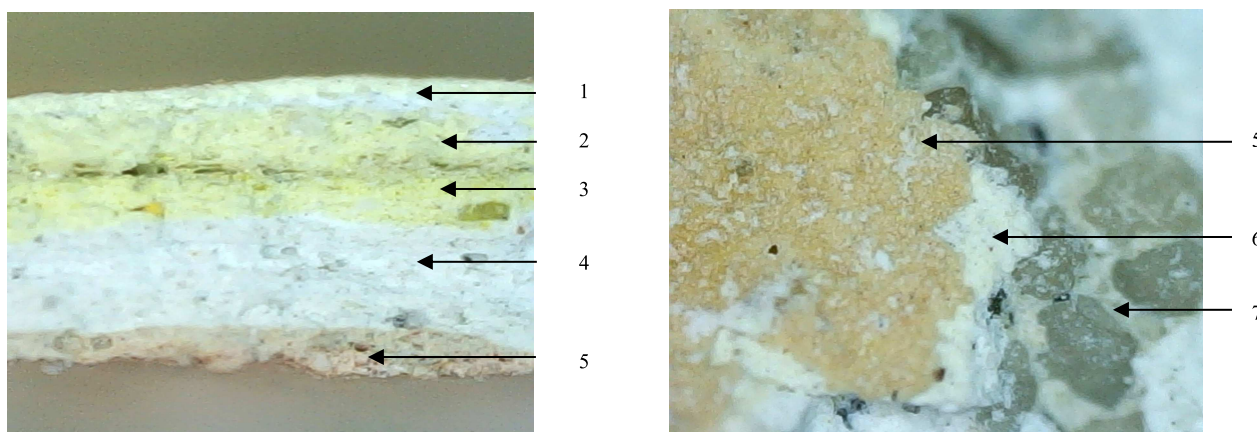

Fot.2. Drzwi na południowej klatce schodowej na III piętrze.

Szczecin, ul. Piotra Skargi 34 - 35, budynek przychodni specjalistycznej. Badania stratygraficzno-mikroskopowe próbek warstw malarskich.

Do badań otrzymano próbki warstw malarskich pobrane ze ścian, balustrady oraz drzwi w budynku. Próbki poddano badaniom stratygraficzno-mikroskopowym w celu określenia kolejności nawarstwień (mikroskop USB Levenhuk DTX 90, powiększenia 50 – 200 x)

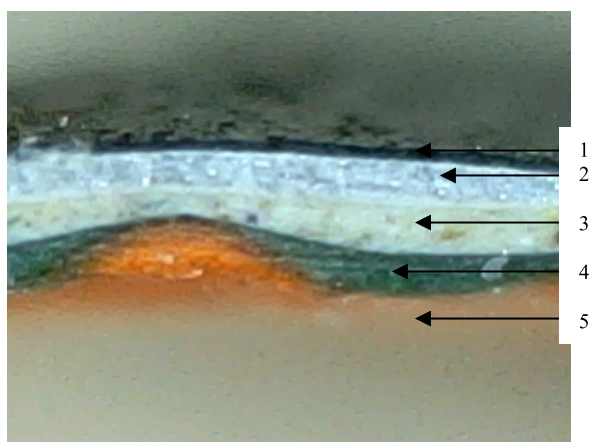
Próbka nr 1. ściana klatki schodowej, I/II piętro

Stratygrafia:

1. biel
2. biel z odcieniem żółtawym
3. jasnożółta
4. pobiąta / gips
5. warstwa jasnougrowa
6. pobiąta
7. tynk

Próbka nr 2. balustrada

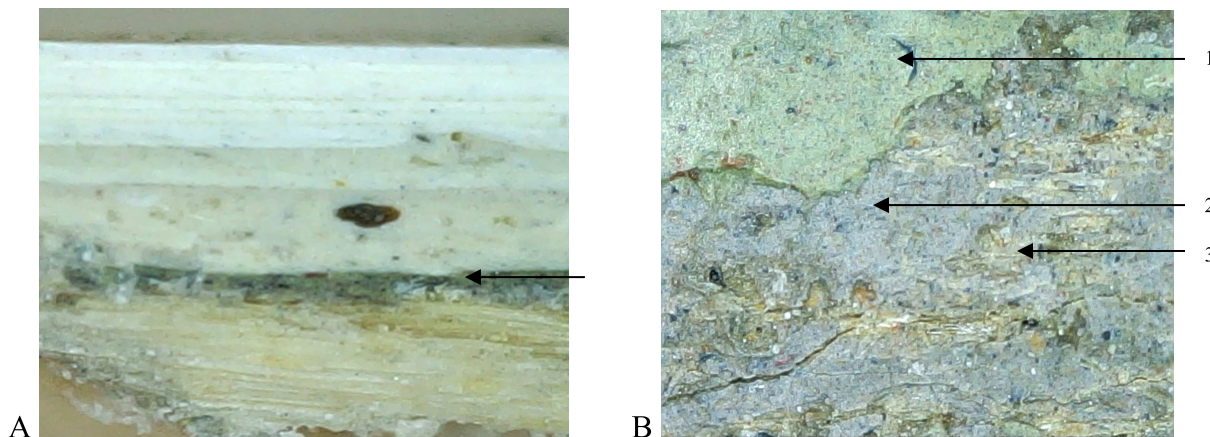

Stratygrafia:

1. czerń
2. biel z odcieniem błękitnym
3. ciepła biel (beżowa jasna)
4. ciemna zieleń
5. minia

próbka nr 3. drzwi dwuskrzydłowe.

Fot A: na przekroju widoczny zbitek warstw białych i szarobiałych, zaprawa oraz leżąca na drewnie warstwa szara

Fot B: zdjęcie powierzchni próbki - widoczne najstarsze zachowane warstwy : jasna zieleń o szarym odcieniu (1) oraz szarość (2) leżąca bezpośrednio na drewnie (3).

9. ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

W programie prac konserwatorskich klatek schodowych i korytarzy w budynku Specjalistycznej Przychodni przy ul. P. Skargi 34-35 przyjęto odtworzenie pierwotnego wystroju. Biorąc pod uwagę wartość naukową, historyczną i użytkową obiektu oraz stan zachowania przyjęto następujące założenia konserwatorskie:

- Przeprowadzić konserwację z zachowaniem w maksymalnym stopniu wszystkich nawarstwień stylowych oraz oryginalnych materiałów.
- Usunąć materiały budowlane w tym zaprawy cementowe, które wywołują zniszczenie oryginalnie użytych materiałów.
- Przywrócić oryginalnym materiałom budowlanym ich pierwotne właściwości.
- W pracach konserwatorsko-restauratorskich zastosować materiały o składzie chemicznym i właściwościach zbliżonych do oryginalnych.
- Zachować i wyremontować istniejącą oryginalną stolarkę drzwiową
- Wtórne drzwi do gabinetów wymienić na nowe dopasowane do oryginalnych
- Przeprowadzić konserwację, odsłonięcie i częściowe odtworzenie cokołów oraz schodów wykonanych w sztucznym kamieniu.
- Odtworzyć wszystkie parapety na wzór oryginalnych wykonanych z płytek ceramicznych.
- Odtworzyć wszystkie drewniane poręcze.
- Odtworzyć wszystkie drewniane listwy przypodłogowe.
- Na podłogach zastosować wykładzinę PCV po wcześniejszym uzgodnieniu wzoru i kolorystyki z MZK w Szczecinie.

10. WNIOSKI Z PRZEPROWADZONYCH BADAŃ WNETRZ

We wnętrzach gmachu odnaleziono pierwotną kolorystykę na ścianach (bez podziału na lamperię i ścianę ponad lamperią w kolorze jasnego ugru), stolارce drzwiowej w kolorze szarym, stolارce okiennej w kolorze złamanej, ciepłej bieli, na listwach przypodłogowych w kolorze szarym, balustradach w kolorze butelkowej, o lekko morskim odcieniu zieleni oraz cokołach wykonanych w sztucznym kamieniu. Wszelkie ingerencje w substancję zabytkową obiektu wynikały z potrzeby dostosowania wnętrza do pełnionej akurat funkcji i nie doprowadziły do utraty zasadniczego charakteru i wartości zabytkowych pomieszczeń.

11. PARAMETRY MATERIAŁÓW WYMAGANE DO PRAC

Jako technologię materiałów wiążących dla tynków naprawczych, podkładowych oraz wierzchnich zaleca się stosowanie wypraw opartych na wapnie hydraulicznym zawierającym dodatki naturalnego tufu wulkanicznego - reńskiego trassu. Dobór rodzaju zapraw wybrano na podstawie wytycznych ośrodków konserwatorskich zawartych w publikacjach Zakładu Konserwacji Elementów i Detali Architektonicznych Instytutu Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika m.in. „Profilaktyczna konserwacja kamiennych obiektów zabytkowych” z 1992, „Badania nad konserwacją murów ceglanych” z 1998 oraz „Zabytki kamienne i metalowe ich niszczenie i konserwacja profilaktyczna” z 2011 roku a także Norm PN-EN 459-1, PN-EN 998-1 oraz Instrukcji WTA 2.9.04.

Badania UMK wskazały jednoznacznie najlepsze odpornościowe własności zapraw wapiennych zawierających aktywną krzemionkę. Dzięki niej w zaprawie następuje stabilizacja wolnego rozpuszczalnego wapna i wiązanie go w bardzo trwałe, odporne na zewnętrzne kwaśne środowisko i nierozpuszczalne w wodzie krzemiany. Zaprawy z aktywną krzemionką mają w zależności od składu podwyższoną porowatość, niski skurecz, mniejszy ciężar właściwy oraz znacznie lepsze własności wytrzymałościowe, które można regulować. Zgodnie z tymi badaniami i właściwymi Normami – wszystkie wyprawy stosowane na powierzchni muru muszą mieć odpowiednie własności – najważniejsze z nich to:

- brak obecności szkodliwych soli budowlanych rozpuszczalnych w wodzie,
- zbliżoną wytrzymałość lub mniejszą od cegieł bądź starych zostawionych wypraw tynkarskich po wzmocnieniu,
- niski skurecz,

- wysoką paroprzepuszczalność $\mu < 15$ lub względny opór dyfuzyjny dla wszystkich warstw łącznie $S_d < 0,2m$.

Ze względu na zakres i skalę robót zaleca się dobór fabrycznych zapraw bądź spoiw produkowanych na rynek budowlany. Jednak ze względu na bardzo szeroką ofertę oraz istotne braki w wymaganiach Norm Budowlanych w stosunku do obiektów zabytkowych zaleca się by zaproponowane zaprawy posiadały zewnętrzne badania ośrodków konserwatorskich aprobujące stosowanie ich w zabytkowych murach z uwzględnieniem wymienionych wymaganych cech, bądź co najmniej kilkuletnie doświadczenia w stosowaniu wybranych produktów na podobnych obiektach.

Materiały wg zastosowania:

1. Wyprawy tynkarskie podkładowe i naprawcze przy pełnej wymianie tynków.

Gotowa fabryczna wyprawa wapienno-trassowa posiadająca następujące wymagane cechy:

- wytrzymałość na ścislenie ok. $3-5N/mm^2$ klasy GP lub LW CSII wg PN-EN 998-1,
- dobry moduł elastyczności tj. stosunek wytrzymałości na ścislenie do wytrzymałości na rozciąganie przy zginaniu < 3 ,
- brak szkodliwych soli budowlanych,
- dobrą przyczepność do podłoża minimum $\geq 0,2N/mm^2$ FP A, B wg PN-EN 1015-12,
- bardzo dobrą przepuszczalność pary wodnej odpowiednia dla tynków renowacyjnych (R CS II wg PN-EN 998-1) $\mu < 15$ wg PN-EN 998-1,
- absorpcja wody spowodowana podciąganiem kapilarnym W0 do W2 czyli nieokreślona do wysoko hydrofobowej $\leq 0,2kg/(m^2 \cdot min^{05})$ wg PN-EN 998-1.

1a. Wyprawy tynkarskie podkładowe i naprawcze przy pełnej wymianie tynków przygotowane samodzielnie na placu budowy:

- mieszanka winna być oparta na wapie hydraulicznym z trassem klasy HL 3, 5 ewentualnie z dodatkiem białego cementu marki 50 także z dodatkami trassu we właściwych proporcjach z kruszywem dla uzyskania wytrzymałości ok. $3-5N/mm^2$ Klasy GP CS II wg PN-EN 998-1,
- dodane kruszywo nie może zawierać szkodliwych soli budowlanych.

1b. Wyprawy tynkarskie podkładowe i naprawcze przy lokalnych naprawach ubytków

Gotowa fabryczna wyprawa wapienno-trassowa posiadająca wymagane cechy:

- wytrzymałość na ścislenie ok. $3-5N/mm^2$ klasy GP CSII wg PN-EN 998-1,

- dobry moduł elastyczności – tj. stosunek wytrzymałości na ściskanie do wytrzymałości na rozciąganie przy zginaniu <3 ,
- brak szkodliwych soli budowlanych,
- bardzo dobra przyczepność do podłoża $\geq 0,2\text{N/mm}^2$ FP A, B wg PN-EN 1015-12,
- bardzo dobrą przepuszczalność pary wodnej odpowiednią dla tynków renowacyjnych (R CS II wg PN-EN 998-1) $\mu < 15$ wg PN-EN 998-1,
- zawartość mikrowłókien,
- absorpcja wody spowodowana podciąganiem kapilarnym powinna być zbliżona do pozostawionych starych tynków, czyli W_0 do W_2 czyli nieokreślona do wysoko hydrofobowa $\leq 0,2\text{kg}/(\text{m}^2 \cdot \text{min}^{05})$ wg PN-EN 998-1 zależnie od własności pozostawionych wypraw.

2. Wyprawy tynkarskie wierzchnie.

Gotowa fabryczna mineralna wyprawa tynkarska z trassem posiadająca następujące wymagane cechy.

- wytrzymałość na ściskanie $3-5\text{N/mm}^2$ klasy GP CS II lub III wg PN-EN 998-1,
- hydrofobowość – absorpcja wody spowodowana podciąganiem kapilarnym conajmniej W_1 czyli $\leq 0,4\text{kg}/(\text{m}^2 \cdot \text{min}^{05})$ wg PN-EN 998-1 lub przy zakładaniu wyprawy na obszarze cokołowym na tykach renowacyjnych wg WTA $< 0,5\text{kg}/(\text{m}^2 \cdot \text{min}^{05})$,
- dobry moduł elastyczności – tj. stosunek wytrzymałości na ściskanie do wytrzymałości na zginanie przy rozciąganiu <3 ,
- bardzo dobrą przepuszczalność pary wodnej odpowiednią dla tynków renowacyjnych (R CS II wg PN-EN 998-1) $\mu < 15$ wg PN-EN 998-1 lub względny opór dyfuzyjny $S_d < 0,2\text{m}$ łącznie dla wszystkich warstw systemu naprawczego zgodnie z WTA 2.9.04,
- zawartość mikrowłókien,
- bardzo dobra przyczepność na różnie chłonnych podłożach minimum $\geq 0,3\text{N/mm}^2$ FP A, B wg PN-EN 1015-12.

3. Farby

Farby ze względu na swoją szczególną rolę technologiczną jak i estetyczną winny posiadać obok deklaracji producenta do właściwych Norm zewnętrzne badania potwierdzające ich najważniejsze cechy pozwalające na stosowanie na zabytkowym podłożu tj. paroprzepuszczalność i stopień połysku; winny być też wybrane ostatecznie na podstawie prób kolorystycznych wykonanych na ścianie wewnętrznej.

3.a Fabryczne gotowe do użycia krzemianowe lub zolokrzemianowe wg PN-EN 1062-1:2005 posiadające następujące wymagane cechy:

- dwuskładnikowa farba krzemianowa zgodna z DIN 18 363 tj. spoiwo krzemianowe z maksymalnym 5% dodatkiem substancji organicznych,
- wysoka paroprzepuszczalność wynikająca ze współczynnika przenikania pary wodnej Kategorii V₁ Duży, czyli <0,14m wg PN-EN 1062-1:2005 lub względny opór dyfuzyjny powłoki <0,2m wg WTA 2.9.04,
- hydrofobowość – wynikająca z Kategorii przepuszczalności wody co najmniej W₂ - Średniej >0,1 <0,5kg/m²•h⁰⁵ wg PN-EN 1062-1; w obszarze przyziemia (cokoły) parametr przepuszczalności wody powinien wynosić <0,2 kg/ m²•h⁰⁵,
- mineralnie matowa G₃ wg PN-EN 1062-1:2005.

3.b Fabrycznie gotowe do użycia krzemooorganiczne oparte na żywicy silikonowej wg PN-EN 1062-1 posiadające następujące wymagane cechy

- wysoka paroprzepuszczalność wynikająca ze współczynnika przenikania pary wodnej Kategorii V₁ Duży, czyli <0,14m wg PN-EN 1062-1:2005, lub względny opór dyfuzyjny powłoki Sd <0,2m wg WTA 2.9.04,
- hydrofobowość – wynikająca z Kategorii przepuszczalności wody conajmniej W₂ - Średniej >0,1 <0,5kg/m²•h⁰⁵ wg PN-EN 1062-1; w obszarze przyziemia (cokoły) parametr przepuszczalności wody powinien wynosić <0,2 kg/ m²•h⁰⁵,
- mineralnie matowa G₃ wg PN-EN 1062-1:2005.

4. Zaprawy murarskie

4a. Gotowa fabryczna zaprawa wapienno-trassowa do murów narażonych na działanie warunków umiarkowanych wg PN-EN 998-2 posiadająca następujące, wymagane cechy:

- bardzo szybki pełny transport wody tak by nie tworzyć szczelnych mostków w murze
- niska alkaliczność – brak łatworozpuszczalnych związków soli budowlanych,
- wytrzymałość ok. 5-6N/mm² Klasy M5 wg PN-EN 998-2, lub dopasowana (niższa) od oryginalnych cegieł i zapraw po wzmocnieniu.

4b. Zaprawy murarskie przygotowane samodzielnie na placu budowy

- mieszanka winna być oparta na wapie hydraulicznym z trassem klasy HL 3,5 i białym cemencie marki 50 także z dodatkami trassu w proporcjach dla uzyskania wytrzymałości ok.

5-6N/mm² Klasy M5 wg PN-EN 998-2, lub dopasowana (niższa) od oryginalnych cegieł i zapraw po wzmocnieniu wg wytycznych UMK.

5. Zaprawy do wypełnień pustek i szczelin w murze

Gotowa fabryczna zaprawa wapienno-trassowa do murów narażonych na działanie warunków

• obojętnej wg PN-EN 998-2 posiadająca następujące wymagane cechy:

- bardzo szybki pełen transport wody tak by nie tworzyć szczelnych mostków w murze,
- niska alkaliczność – brak łatworozpuszczalnych związków soli budowlanych,
- niski skurcz,
- wytrzymałość maksymalnie ok. 4-5N/mm² Klasy M5 wg PN-EN 998-2,
- bardzo dobra płynność i zdolności penetracji w murze.

6. Gotowe fabryczne wyprawy w systemie tynków renowacyjnych WTA 2.9.04 oraz spełniające wymogi R CSII wg PN-EN-998-1.

Wykonanie wypraw będzie możliwe jedynie po usunięciu zdiagnozowanych przyczyn podwyższonego zawilgocenia oraz obecności soli budowlanych. Układ tj. kolejność i łączną grubość warstw tynków należy dobrać ściśle wg Instrukcji po ocenie jakościowej i ilościowej obecności szkodliwych soli budowlanych wg poniższych tabel:

Klasyfikacja obciążenia solami wg WTA 2-9-04

Rodzaj soli	Stopień zasolenia %		
	Niski	Średni	Wysoki
Azotany (NO ₃ ⁻)	< 0,1	0,1 – 0,3	> 0,3
Siarczany (SO ₄ ²⁻)	< 0,5	0,5 – 1,5	> 1,5
Chlorki (Cl ⁻)	< 0,2	0,2 – 0,5	> 0,5

Układ warstw tynków renowacyjnych w zależności od stopnia zasolenia

stopień zasolenia	układ warstw	grubość [mm]
Niski	Wymiana spoin Porengrundputz	≥ 20
	Obrzutka Vorspritz	≤ 5
	tynk renowacyjny Sanierputz	≥ 20
Średni do wysokiego	Wymiana spoin Porengrundputz	≥ 20
	Obrzutka Vorspritz	≤ 5
	tynk renowacyjny Sanierputz	≥ 10-20
	tynk renowacyjny Sanierputz	≥ 10-20

Alternatywnie	
Wymiana spoin Porengrundputz	≥ 20
Obrzutka Vorspritz	≤ 5
tynk podkładowy Porengrundputz	≥ 10
tynk renowacyjny Sanierputz	≥ 15

KONSERWACJA ŚCIAN I DEKORACJI MALARSKIEJ

Miejsca odparzone:

1. Skuć tynk w miejscach odparzonych do powierzchni cegły w miejscach silnie odparzonych, osypujących się, mocno spękanych (maksymalnie 20% powierzchni).
2. W miejscach skutego tynku pogłębić spoinę pomiędzy cegłami na głębokość 5mm.
3. W przypadku stwierdzenia zasolenia cegły, cegłę odsolić poprzez wtapowanie okładów z wodą demineralizowaną. Okłady pozostawić do całkowitego wyschnięcia. W razie konieczności okłady powtórzyć. W sytuacji, gdy wysolenia będą trudne do zatrzymania należy wysłać próbki do laboratorium na jakościowe zasolenie materiału i wytypować preparat do przeprowadzenia soli w związki nierozpuszczalne.
4. Pod skutym tynkiem osłabione, osypujące się cegły powyżej 30% zniszczenia materiału ceramicznego wymienić na nowe. Pozostałe materiały przy mniejszym stopniu dezintegracji materiału wzmocnić preparatem na bazie tetraetoksyilanu. Przyjąć 5% wymiany cegły, oraz 5% wzmocnienia powierzchni.
5. Miejsca, gdzie cegła wykazuje zielone naloty biologiczne zdezynfekować preparatem przeznaczonym do usuwania glonów, grzybów, porostów i mchów z powierzchni mineralnych materiałów budowlanych. Miejsca bardzo silnie zaatakowane nasycić dwukrotnie przez natrysk spryskiwaczem lub przez nasycenie pędzlem- 5-8% pow.
6. Jeżeli pod powierzchnią skutego tynku pokażą się rysy i spękania, wypełnić je po wcześniejszym poszerzeniu rysy do 1cm zaprawą mineralną drobnoziarnistą, złożoną z cementu odpornego na siarczany, trasu, wapna i mineralnych kruszyw, charakteryzującą się kompensacją skurczu.
7. Jako warstwę tynku podkładowego położyć materiał lekki, wapienno-trasowy o dużej dyfuzyjności, dobrym współczynniku elastyczności, niskim skurczu, wytrzymałości ok. 3-5MPa.
8. Nawierzchniowo nałożyć tynk o dopasowanym uziarnieniu i spoiwie do tynków oryginalnych o wielkości ziarna ok.1mm. Dodatek cementu do zaprawy powinien być wysokiej marki lub stosować cement trasowy..

Miejsca dobrze zachowane:

9. Powierzchnie ścian oczyścić preparatem do usuwania starych powłok malarskich z warstw przemalowań, następnie doczyścić mechanicznie.

10. Wszystkie rysy i spękania, po wcześniejszym poszerzeniu rysy do 1cm wypełnić zaprawą mineralną drobnoziarnistą, złożoną z cementu odpornego na siarczany, trasu, wapna i mineralnych kruszyw, charakteryzującą się kompensacją skurczu.

11. Powierzchnię ścian zagruntować systemowym gruntem pod farbę mineralną i przemaalować kryjąco. Farbę użyć w kolorze z palety NCS nr S 1010-Y20R lub NCS S 0505-Y. Wykonać próby kolorystyczne do zatwierdzenia.

Farba powinna mieć dobrą paroprzepuszczalność i niską nasiąkliwość poniżej 0,5kg/m².

Farba powinna mieć matowy, mineralny charakter

Przed przystąpieniem do malowania wykonać próby testowe koloru do akceptacji.

KONSERWACJA DREWNA – (stolarka drzwiowa, listwy wskazane do zachowania)

1. Oczyszczyć drewno z powłok malarskich: metodą chemiczno-mechaniczną przy pomocy specjalistycznych preparatów organicznych do spulchniania warstw malarskich. Doczyszczanie mechaniczne.
2. Uzupełnić ubytki drewna: duże ubytki fleki z drewna dobrane do oryginału (sosna) i drobnych spękań – szpachlówka akrylowa do drewna. Wstawić gotowe brakujące elementy.
3. Wyzlifować uzupełnienia.
4. Wszystkie elementy stolarki drzwiowej oraz listew przypodłogowych pomalować kryjąco farbą do drewna w kolorze NSC S 5010-B30G, RAL 7044 lub zbliżonym.. Przed zamontowaniem wykonać próbki barwienia drewna i przedstawić do akceptacji.
5. Wtórna stolarkę drzwiową wymienić na nową dopasowaną do oryginału – patrz projekt architektoniczny.
6. W miejscach, gdzie usunięto listwy przypodłogowe albo zastosowano listwy PCV, położyć listwy drewniane dopasowane kształtem i kolorem do oryginalnych dobrze zachowanych.
7. Zastosować jeden rodzaj szklenia ornamentowego lub kolorystycznego w drzwiach z przeszkleniem – patrz projekt architektoniczny.

SZTUCZNY KAMIEŃ

1. Oczyszczyć sztuczny kamień z powłok malarskich: metodą chemiczno-mechaniczną przy pomocy specjalistycznych preparatów organicznych do spulchniania warstw malarskich.
2. Doczyszcić powierzchnię z zabrudzeń wodą z dodatkiem anionowych i niejonowych substancji powierzchniowo-czynnych.
3. Usunąć uzupełnienia cementowe.
4. Uzupełnić ubytki - spękania, zaprawą mineralną z dobranym kruszywem do oryginału. Zaprawa barwiona w masie.

5. Dopuszcza się scalenie kolorystyczne farbą mineralną krzemianową. Istnieje jednak problem technologiczny pokazania ziaren fragmentów skał w zaprawie, które mogą ulec zamalowaniu. Przy decyzji o malowaniu należy bezwzględnie przed położeniem ostatecznego koloru wykonać próbę kolorystyczną farby na małej powierzchni tynku do zatwierdzenia.
6. Opracować uzupełnienia.
7. Zabezpieczyć elementy przez impregnację preparatem np. Farbtonvertiefer Super firmy Akemi lub preparatem równoważnym.

BALUSTRADY WRAZ Z POCHWYTEM

1. Metalowe i drewniane elementy balustrady oczyścić chemicznie z wtórnych warstw przemalowań poprzez nałożenie preparatu do spulchniania starych powłok malarskich.
2. Doczyścić mechanicznie.
3. Elementy metalowe pomalować farbą antykorozyjną do metalu a następnie nawierzchniowo farbą półmatową w kolorze NCS S 7020-G.
4. Elementy drewniane pochwyty : uzupełnić ubytki szpachlówką akrylową do drewna a następnie nawierzchniowo farbą półmatową w kolorze czarnym matowym.
5. Poręcz boczną oraz pochwyty balustrady na głównej klatce schodowej wymienić na drewniane dopasowane do pochwyty w klatkach schodowych bocznych.

CERAMICZNE PŁYTKI PARAPETÓW

1. Oczyścić przy użyciu wody z dodatkiem detergentu i rozpuszczalników. Nie używać preparatu na bazie kwasu fluorowodorowego.
2. Wypełnić mikroszczeliny płynnym preparatem przezroczystym do szczelin, nie żółknącym z dodatkiem koloryzujących past i mączek marmurowych dobranymi pod kolor uzupełnianej szczeliny. Uzupełnienie drobnych ubytków kitami na bazie kruszywa ceramicznego i żywicy poliestrowej, nałożenie warstwy malarskiej, nałożenie glazury - werniks nakładany w kilku warstwach lub żywicy poliestrowej (żywice transparentne np. Akemi lub preparaty równoważne).
3. Płytki bardzo zniszczone nie nadające się do uratowania w procesie konserwacji wymienić na nowe zbliżone do oryginalnych.
4. Wymiana spoiny na nową, akrylową całkowicie pozbawioną cementu i wapna w kolorze jak istniejąca.

INNE ELEMENTY WNEȚRZA

1. Odtworzyć wszystkie ceramiczne parapety na wzór oryginalnych.

2. Zdemontować korytka elektryczne a przewody prowadzić w brzdach podtynkowych.
3. Wymienić szklenie na korytarzu po stronie południowej na 3 piętrze dawnego balkonika na szklenie dopasowane do wszystkich drzwi – patrz projekt.

U W A G A

W trakcie prac przy ścianach konieczne jest używanie materiałów i preparatów spełniających wymagane parametry z pkt.11. Można stosować technologię firm specjalistycznych np. Remmers, Baunit-Bayosan, Opholith, Keim, Coverax, Tubag lub materiały równoważne uzgadniając z technologiem nadzorującym wybór konkretnego materiału.

Przed wyborem ostatecznego koloru np. ścian, balustrady, drzwi, itp. zatwierdzać komisyjnie po wykonaniu prób na obiekcie a dopiero po zatwierdzeniu kierować do realizacji.

Opracowanie

.....

mgr EWA PALACZ

12. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

GŁÓWNA KLATKA SCHODOWA

Fot. 1. Uszkodzone wyprawy tynkarskie, widoczne spęcherzenia i przebarwienia: nasiąkanie zewnętrzne

Fot. 2. Oryginalne schody z metalową balustradą. Cokół pod balustradą wraz z policzkiem ryflowany.

Fot. 3. Ściana ponad lamperią NCS S1010-Y20R.

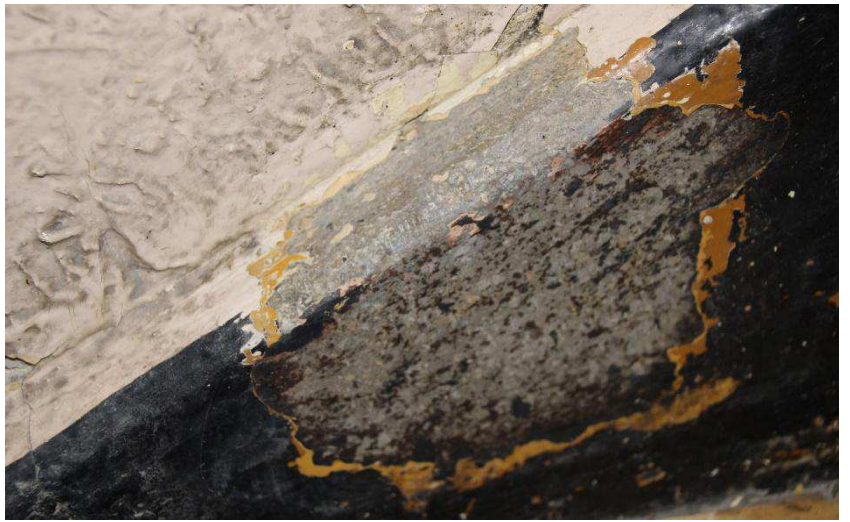
Fot. 4. Ściana na do wysokości lamperii NCS S1010-Y20R.

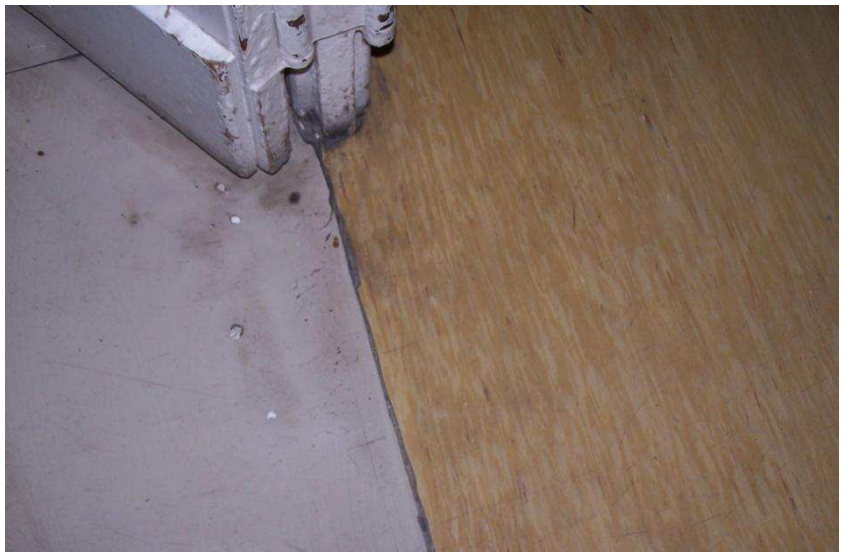
Fot. 5. Drzwi prowadzące na wyłączony z użytku korytarz na I piętrze, oczyszczone z przemalowań, lakierowane.

Fot. 6. Cokolik od strony balustrady wykonany w sztucznym kamieniu, ryflowany

Fot. 7. Cokół od strony ściany wykonany w sztucznym kamieniu, opracowany na gładko

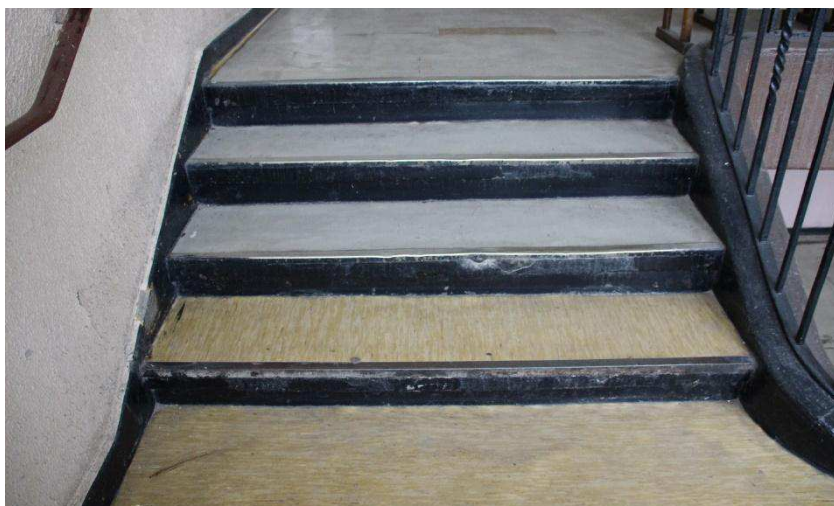
Fot. 8. Posadzka z płytek oraz wykładziny PCV wystrój współczesny

Fot. 9. Parapet z płytek ceramicznych oryginalny z płytką odpływową.

Fot. 10. Odspojone warstwy farb na oryginalnej stolarnie okiennej.

Fot. 11. Schody. Stopnice wykończone współczesną wykładziną PCV.

Fot. 12. Policzek schodów wykończony ozdobnym ryflowaniem.

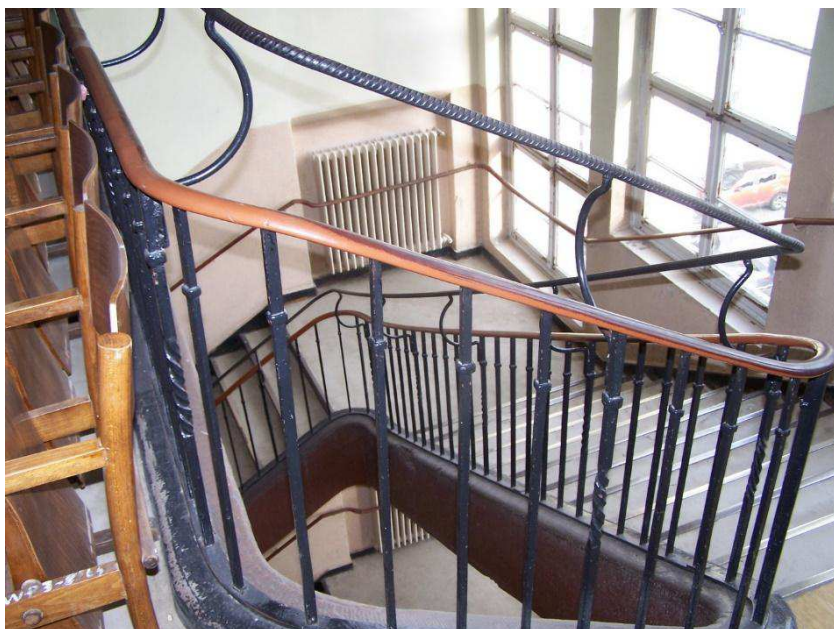
Fot. 13. Podstopnica wykonana z sztucznego kamienia, opracowana na gładko

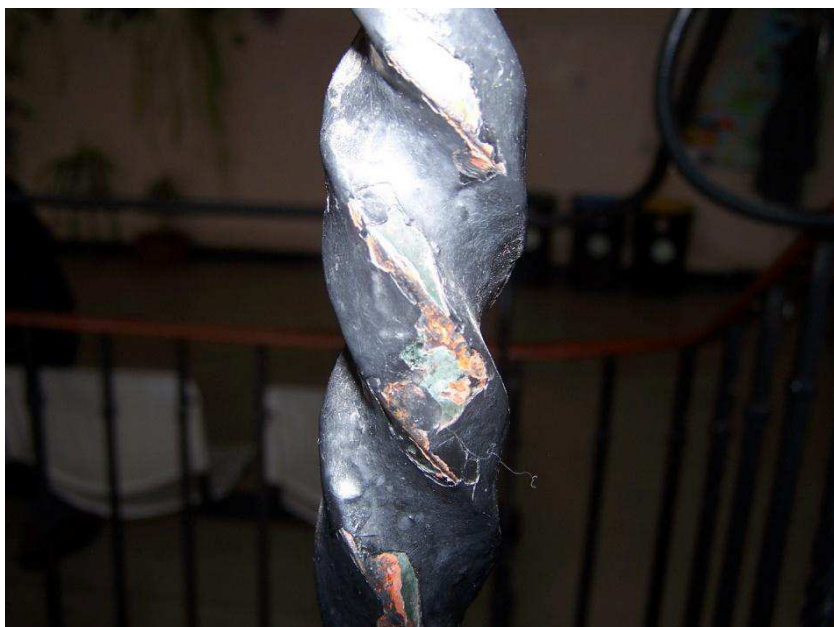
Fot. 14. Słup na parterze wykonany w sztucznym kamieniu z ozdobnym ryflowaniem.

Fot. 15. Odkrywka na słupie: sztuczny kamień, ryflowany.

Fot. 16. Pochwyt balustrady wykonany ze współczesnej, elastycznej listwy PCV.

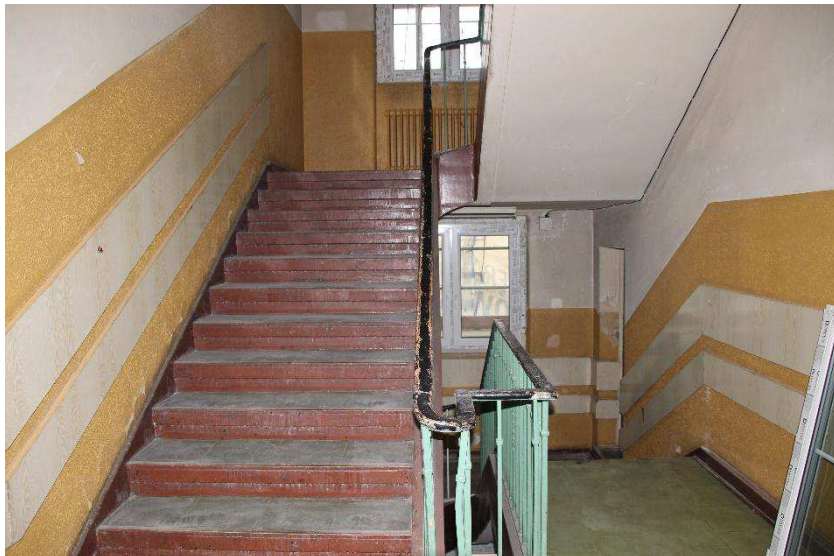

Fot. 17. Metalowa tralka spiralna w kolorze NCS S 7020-G.

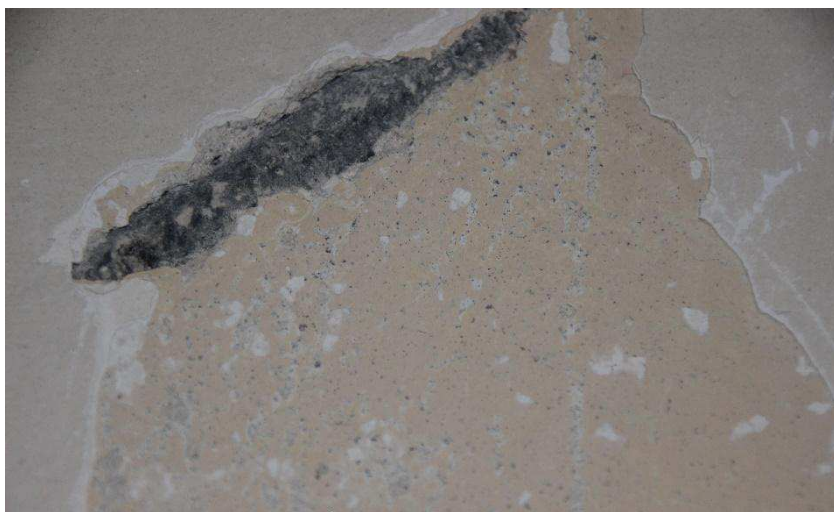

Fot. 18. Szczebel balustrady w kolorze NCS S 7020-G.

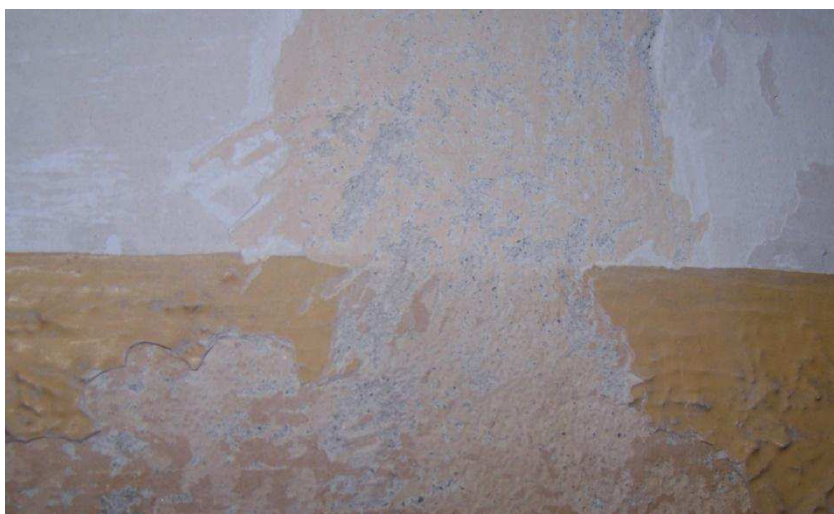
PÓŁNOCNA KLATKA SCHODOWA

Fot. 19. Oryginalne schody z metalową balustradą. Pochwyt balustrady drewniany.

Fot. 20. Ściana ponad współczesną lamperią NCS S 1010-Y20R.

Fot. 21. Pierwotnie brak podziału kolorystycznego. Ściana w jednym kolorze NCS S 1010-Y20R.

Fot. 22. Oryginalne drzwi prowadzące na korytarz na II piętrze.

Fot. 23. Cokolik od strony ściany wykonany w sztucznym kamieniu, opracowany na gładko.

Fot. 24. Podstopnica wykonana z sztucznego kamienia, opracowana na gładko.

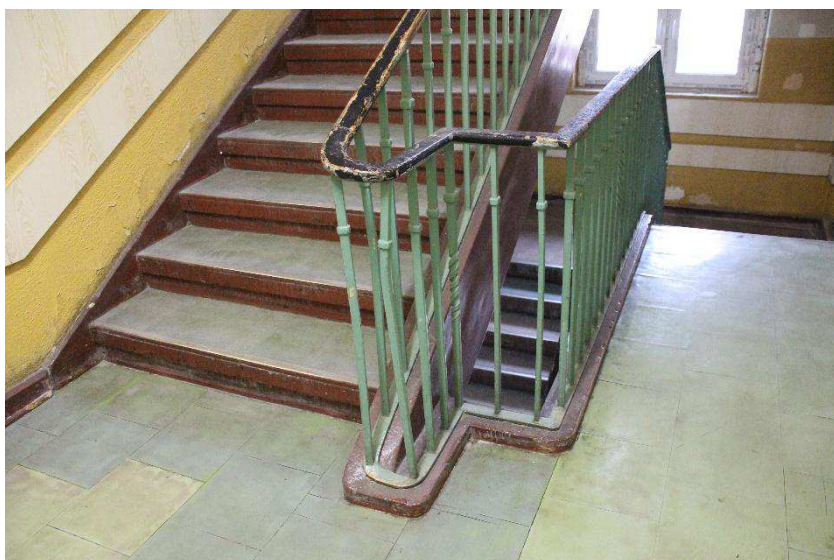
Fot. 25. Posadzka wykończona współczesnymi płytkami PCV. Połączenie cokolika ze sztucznego kamienia z drewnianą listwą przypodłogową.

Fot. 26. Parapet z płytek ceramicznych. Usunięte płytki odpływowe.

Fot. 27. Nowa stolarka okienna z PCV.

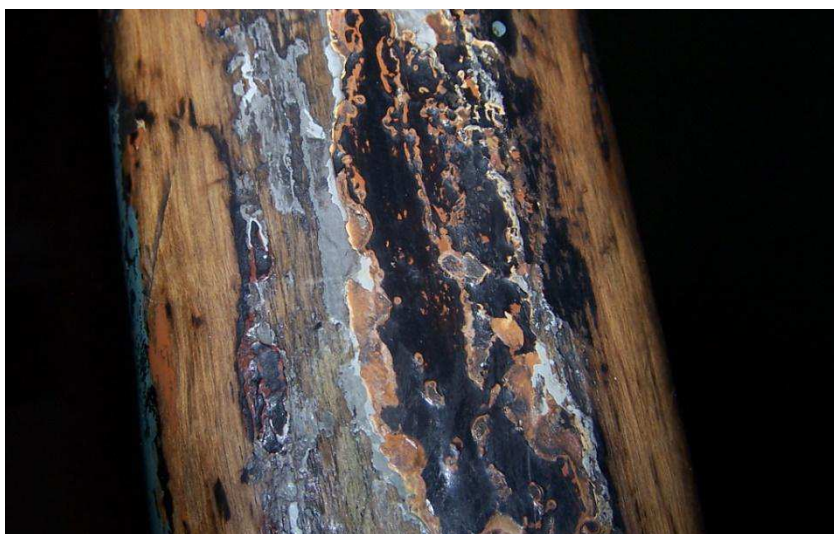
Fot. 28. Schody. Stopnice wykończone współczesnymi płytkami PCV.

Fot. 29. Metalowa tralka spiralna w kolorze NCS S 7020-G.

Fot. 30. Cokolik od strony balustrady wykonany w sztucznym kamieniu z ryflowaniem.

Fot. 31. Drewniany pochwył balustrady malowany w kolorze czarnym.

POŁUDNIOWA KLATKA SCHODOWA

Fot. 32. Widok na układ klatki schodowej.

Fot. 33. Ściana w kolorze NCS S 1010-Y20R.

Fot. 34. Ściana w kolorze NCS S 1010-Y20R.

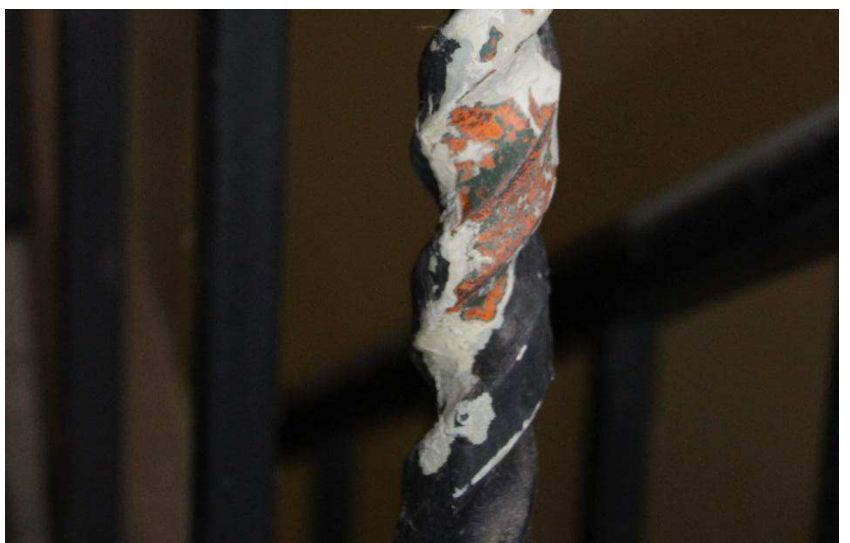

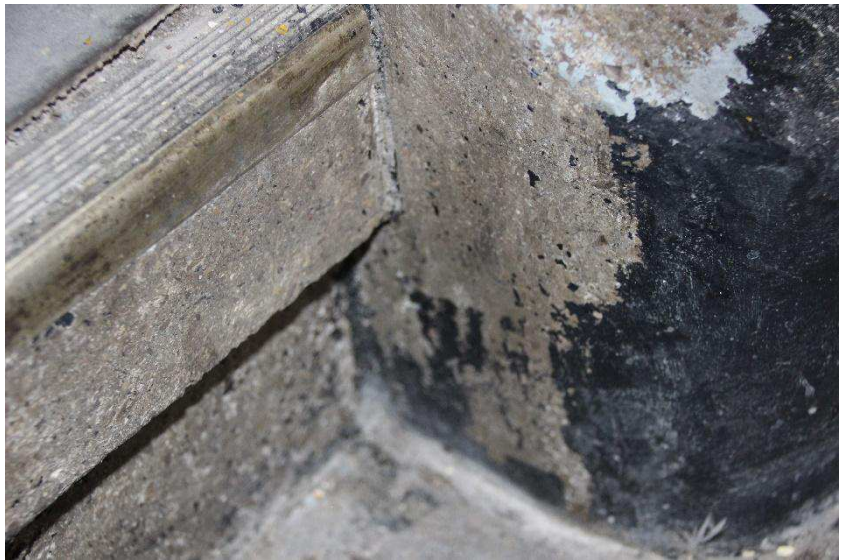
Fot. 35. Współczesna stolarka okienna z PCV, uszkodzony parapet z płytek ceramicznych.

Fot. 36. Schody. Stopnice oraz posadzka wykończone współczesnymi płytkami PCV.

Fot. 37. Metalowa tralka spiralna w kolorze NCS S 7020-G.

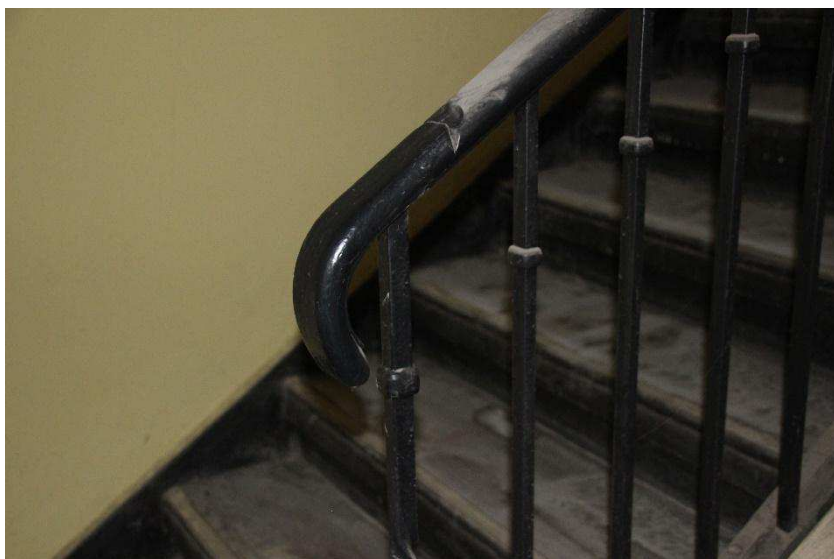
Fot. 38. Cokolik od strony balustrady oraz podstopnica wykonane w sztucznym kamieniu.

Fot. 39. Policzek schodów wykonany w sztucznym kamieniu, opracowany na gładko.

Fot.40. Drewniany pochwył balustrady malowany w kolorze czarnym.

Fot. 41. Zakończenie drewnianego pochwyty balustrady.

Fot. 42. Oryginalne drzwi wahadłowe prowadzące na korytarz III pietra, w kolorze NCS S 5010-B30G.

KORYTARZE

Fot. 43. Korytarz północny na III piętrze.

Fot. 44. Korytarz północny na I piętrze.

Fot. 45. Ściana w kolorze NCS S1010-Y20R.

Fot. 46. Ściana w kolorze NCS S1010-Y20R.

Fot. 47. Ściana w kolorze NCS S 1010-Y20R.

Fot. 48. Ściana w kolorze NCS S 1010-Y20R.

Fot. 49. Drzwi na północną klatkę schodową w kolorze NCS S 5010-B30G.

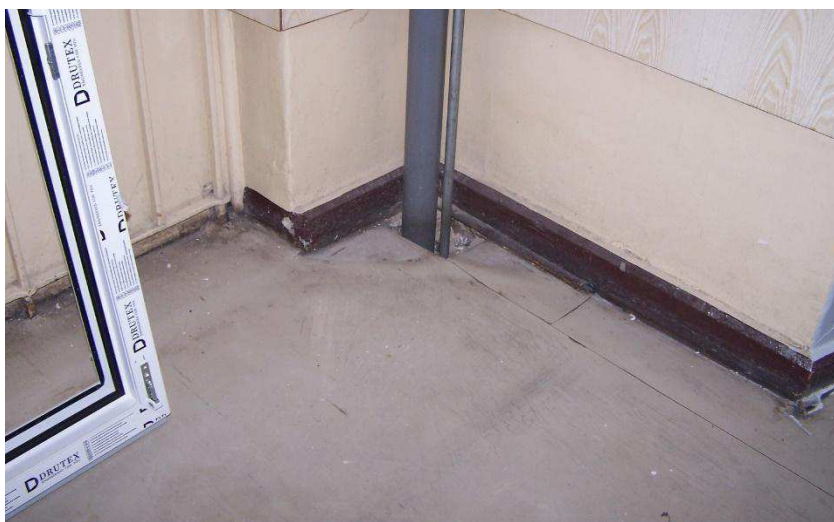
Fot. 50. Drzwi do gabinetów w kolorze NCS S 5010-B30G.

Fot. 51. Stalarka drzwiowa prowadząca na klatkę schodową w kolorze NCS S 5010-B30G.

Fot. 52. Drzwi do gabinetu w kolorze NCS S 5010-B30G.

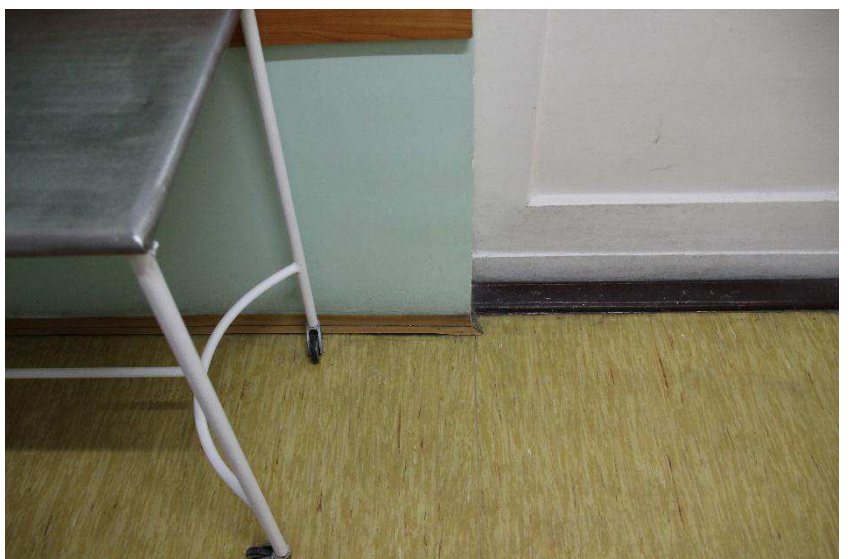
Fot. 53. Drewniana listwa przypodłogowa w kolorze NCS S 5010-B30G.

Fot. 54. Drewniana listwa przypodłogowa w kolorze NCS S 5010-B30G.

Fot. 55. Drewniana listwa przypodłogowa w kolorze NCS S 5010-B30G.

Fot. 56. Posadzka wykończona współczesną wykładziną PCV. Listwa przypodłogowa w formie elastycznej taśmy PCV.

Fot. 57. Dawny balkonik z widokiem na przedsionek dużej sali konferencyjnej z projektorem.
Stolarka okienna wtórna. Balustrada metalowa.

Fot. 58. Balustrada metalowa balkoniku w kolorze czarnym

Fot. 59. Balustrada metalowa balkoniku w kolorze czarnym.

Fot. 60. Oryginalna stolarka okienna.

